PRÁVNICKÁ FAKULTA
MASARYKOVY UNIVERZITY

KATEDRA OBČANSKÉHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Téma: Subjekty konkursního řízení

Nina Rydlová

2006/2007

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma : ***Subjekty konkursního řízení*** zpracovala sama a uvedla jsem všechny použité prameny.“

---

podpis

Obsah:

1. Úvod.....4

2. Současný stav.....6

2.1. Obecný výklad.....6
2.2. Stávající možnosti řešení úpadku.....7

3. Stav od 1. července 2007, nový insolvenční zákon.....9

3.1. Obecný výklad.....9
3.2. Nové možnosti řešení úpadku a insolvence.....12

4. Hlavní rozdíly mezi současnou právní úpravou a novým insolvenčním zákonem.....15

5. Soud jako procesní subjekt.....18

5.1. Pravomoc.....18
5.2. Příslušnost konkursního soudu.....19
5.3. Dohlédací činnost soudu.....20
5.4. Postavení soudu v novém IZ a jeho srovnání se stávající právní úpravou.....21

6. Účastníci řízení.....23

6.1. Úpadce.....25
6.1.1. Práva a povinnosti úpadce.....28
6.1.2. Postavení úpadce v nové právní úpravě.....29

6.2. Konkursní věřitelé.....33
6.2.1. Věřitelé vyloučení z konkursu.....35
6.2.2. Věřitelé s nároky na vyloučení věci z konkursní podstaty.....37
6.2.3. Oddělení věřitelé.....38

6.2.4. Věřitelé za podstatou.....41
6.2.5. Postavení věřitele v novém IZ.....43

7. Věřitelské orgány.....47

7.1. Schůze konkursních věřitelů.....47
7.2. Věřitelský výbor.....49
7.3. Věřitelské orgány podle nového IZ.....51

8. Zahraniční úprava úpadkového práva – německý zákon o insolvenčním řádu a jeho srovnání s naší právní úpravou.....52

9. Závěr.....58

10. Summary.....59

11. Použité prameny.....62

10.1. Literatura.....62
10.2. Právní předpisy.....63
10.3. Judikatura.....64
10.4. Ostatní literatura.....65
10.5. Webové stránky.....65

1. Úvod

Úpadkové právo je dle mého názoru nejobtížnější disciplinou soukromého práva. Je tomu tak proto, že při správě insolventního dlužníka vznikají všechny problémy a náklady zmocnění, které se objevují při správě solventní obchodní společnosti a na které hledá právo obchodních společností odpovědi jen obtížně.

V moderních právních řádech má úpadkové právo své nezastupitelné místo, protože reaguje na mezní situaci, kterou je úpadek dlužníka. Bylo by velkým nedostatkem, kdyby tyto situace neměly odpovídající právní regulaci, neboť k nim dochází a vždy vlivem velkého konkurenčního prostředí docházet bude. Jedná se o odvětví práva, které je významnou měrou provázáno s ekonomickým životem společnosti a může mít i neopominutelné dopady v sociální sféře.

Úpadkové právo dospělo do stadia (podobně jako mnoho ostatních klíčových předpisů v České republice), kdy je stále více požadována jeho komplexní změna. Snažila jsem se tuto problematiku ve své diplomové práci přiblížit, protože ji zpracovávám v období, kdy doznívá účinnost zákona o konkursu a vyrovnání (zák. č. 328/1991 Sb.) a na účinnost zcela nového a mnoho diskutovaného zákona o insolvenci (zák. č. 182/2006 Sb.), který sebou přináší zcela nové instituty, se teprve čeká. Proto volba tohoto tématu na zpracování diplomové práce se mi zdá nanejvýš aktuální.

Práci začínám nástinem a základním popisem platné zákonné úpravy jako celku a také úpravy nově přijaté a to z toho důvodu, že nelze vytrhnout ze zákona pouze jeho subjekty a povahou předpisu jako celku se vůbec nezabývat. V dalších kapitolách již následuje samotné těžiště diplomové práce, a tím je charakteristika postavení jednotlivých subjektů v rámci úpadkového řízení.

Každá kapitola se logicky člení na jednotlivé podkapitoly, které obsahují pojednání o procesním postavení každého subjektu v řízení dle stávajícího legislativního stavu včetně jeho nedostatků a také dle nového zákona o insolvenci. V úvodu každé kapitoly je obsažen krátký nástin hlavních právních termínů pro lepší orientaci v problematice. Závěr kapitol je věnován srovnání obou předpisů a jejich nedostatkům, popřípadě návrhům jiného možného řešení.

V původním záměru a osnově diplomové práce bylo zamýšleno zpracování celé problematiky týkající se všech procesních subjektů v rámci úpadkového řízení. Avšak po dohodě s paní vedoucí diplomové práce jsem z textu vypustila pojednání o tzv. osobách zúčastněných na řízení, mezi které patří zejména správce konkursní podstaty

(podle terminologie nového insolvenčního zákona – tzv. insolvenčního správce), dále zejména svědci, znalci nebo tlumočníci jako tzv. účastníci pro určitý úsek řízení. Také bylo vynecháno zpracování i subjektů účastnících se na řízení jako tzv. další procesní subjekty, kterými by mohlo být např. státní zastupitelství, osoba likvidátora nebo osoby v obdobném postavení likvidátora. Potřeba těchto úprav nastala z toho důvodu, že rozsah diplomové práce je pevně stanoven a jen podrobné zpracování problematiky týkající se správce konkursní podstaty by bylo velice rozsáhlé. Pojednání pouze na toto téma je možné kvalitně zpracovat jako samostatnou diplomovou práci.

Dalším důvodem pro zúžení rozsahu práce a vypuštění některých procesních subjektů je také i to, že při ponechání původní verze osnovy by se tato diplomová práce stala pouze popisnou teorií základních institutů, avšak bez možnosti podrobnějšího a hlubšího zpracování. Práce by se tak minula účelem.

2. Současný stav

Výraz konkurs má jazykový původ v latinském termínu „concursus creditorum," což znamená souběh věřitelů, tj. souběh jejich nároků ve formě přihlašování pohledávek tak, aby bylo docíleno jejich uspokojení z konkursní podstaty.

Základním principem, jež ovládá konkursní řízení je zásada rovných podmínek pro všechny věřitele, tj. zásada „par conditio creditorum". Hmotněprávní stránka této zásady znamená, že všichni věřitelé stejné třídy se uspokojují poměrně, (protože se předpokládá, že k jejich plnému uspokojení dlužník nemá prostředky), a to bez ohledu na dobu, důvod nebo způsob vzniku pohledávky, na dobu jejího uplatnění nebo splatnost. Použitím obvyklých právních prostředků, které tvoří jádro klasického občanskoprávního řízení, by byli někteří věřitelé znevýhodněni. Po procesní stránce tato zásada znamená to, že žádný z účastníků nemá v procesu zvláštní výhody oproti ostatním, všichni mají stejné procesní postavení k možnosti prosazování svých práv.

Řízení dle zákona o konkursu a vyrovnání nemůže sloužit jako alternativa postupu při vymáhání pohledávek, existence úpadku dlužníka je jeho primárním předpokladem.[1]

2.1. *Obecný výklad*

Právní úprava v České republice, která řeší úpadek, je upravena zákonem č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání[2] (dále jen ZKV). Řešení úpadku probíhá soudním řízením, které je zvláštním druhem civilního procesu, navazuje proto na občanský soudní řád a předpokládá jeho subsidiární aplikaci[3] (zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále jen OSŘ).

Zákon se člení do pěti částí. Část první (§ 1-3) vymezuje účel zákona, definici úpadku a předlužení a cíl konkursu. Část druhá (§ 4-45) obsahuje úpravu konkursu samotného, součástí je také i úprava tzv. nuceného vyrovnání (§ 34-43). Část třetí (§ 46-66) upravuje vyrovnání, jejichž počet je bohužel v praxi poměrně zanedbatelný. A konečně část čtvrtá zákona (§ 66a-66c) je zaměřena na společná ustanovení, která se týkají jak konkursu, tak i vyrovnání. Pátá část (§67-73) je věnována ustanovením

[1] Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26.11.1999, sp. zn. 1 Ko 131/99
[2] Zákon nabyl účinnosti dne 1.10. 1991
[3] Vzájemný vztah obou předpisů nalezneme v § 66a odst.1 ZKV

přechodným a závěrečným a obsahuje jednak intertemporální (zrušovací) ustanovení, zrušovací ustanovení, řešen je také vztah konkursu k restitučním nárokům, ale také nechybí i konkursy s cizím prvkem.

Při tvorbě zákona se vycházelo z prvorepublikové právní úpravy, která ve své době představovala velmi moderní úpravu. Ta byla však zaměřena především na úpadky drobných podnikatelů, proto zákon nyní lze hodnotit jako myšlenkově zastaralý, navíc zákon navazuje na mnohaleté vakuum, kdy neexistovaly ani základní instituty. Vzory zahraničních úprav předpokládaly určitý stupeň ekonomické vyspělosti, což česká ekonomika dlouhou dobu zcela postrádala.

Domnívám se, že mezi hlavní nedostatky současné úpravy patří naprostá převaha likvidační formy řešení úpadku nad formou sanační, nedostatečné rozlišování mezi způsoby řešení úpadku, poměrně omezená role věřitelů při řešení úpadku, příliš volné vymezení postavení správce konkursní podstaty, ale i nedostatky úpravy samotného řízení. Tyto nedostatky se projevují při aplikaci zákona a i v důsledku toho byl původní text předpisu od doby svého přijetí více než dvacetkrát novelizován.[4] To zajisté svědčí o tom, že daná úprava již není zcela vyhovující, navíc vysoký počet novel způsobuje vysokou nepřehlednost současného zákona o konkursu a vyrovnání.

Tím, že úpadkové právo nemá v našem právním řádu (ostatně jako většina současných právních norem) hlubší tradici, jeho časté podstatné novelizace a také i nedostatečná pružnost soudního aparátu na všech jeho úrovních brání vytváření výkladových pravidel nikoliv aktuálně v reálném čase, ale se značným zpožděním za praxí.

Pro připomenutí zmíním, že k nejvýznamnějším novelám patří zákon č. 122/1993 Sb. (s účinností od 16. dubna 1993), zákon č. 94/1996 Sb. (s účinností od 1. června 1996), a zákon č. 105/2000 Sb. (s účinností od 1. května 2000).[5] Navíc nikdy nebyl uveden v život jednací řád pro konkursní a vyrovnací řízení, k jehož přípravě bylo dle §71 písm. b) ZKV delegováno Ministerstvo spravedlnosti ČR.

[4] Novelizací bylo zatím celkem 23 včetně nálezů Ústavního soudu

[5] Winterová, A. a kol. *Civilní právo procesní.* 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, 2004. s. 592.

2.2. *Stávající možnosti řešení úpadku*

Stávající právní úprava se zabývá pouhým rozprodejem aktiv dlužníka, naprosto převažují konkursy nad vyrovnáními,[6] a navíc naše právo kromě konkursu a vyrovnání jiné způsoby řešení úpadku nezná. Téměř všechny konkursy u nás jsou v současnosti řešeny likvidační formou úpadku, tedy zpeněžením konkursní podstaty a rozvrhem výtěžku mezi věřitele, přitom v dnešní době jsou nové moderní trendy řešení úpadku snáze realizovatelné (např. celková reorganizace úpadcova podniku, kdy lze mnohdy dosáhnout daleko vyšší míry uspokojení věřitelů a podnik zůstává i nadále provozuschopný). Konkursní řízení je sice komplikované a zdlouhavé, ale ukazuje se, že pouze organizační opatření, které mohou být např. personální posílení soudů, zvláštní pozornost věnovaná zajištění řízení, soustavné semináře čelící nezkušenosti nejen soudů, ale i správců konkursní podstaty a obvyklých věřitelů, nejsou nadále dost účinná.

Základním principem dosavadní právní úpravy konkursu není sanace úpadce, ale poměrné uspokojení, tj. parita věřitelů, kteří jsou úpadkem dotčeni,[7] což ostatně vyplývá i z praxe dosavadních konkursů. Je zřejmé, že vyhlášením dlouhotrvajícího konkursu byla v České republice téměř vždy postavena cesta k zániku původního ekonomického subjektu. Bylo by určitě velmi zajímavé provést statistický přehled případů, kdy došlo k záchraně a ozdravění úpadce.

Přijímání překotných novelizací bez dlouhodobé koncepce dalších navazujících změn, bez respektování ekonomické a právní reality určitě není krokem vpřed. Jak bude zmíněno v souvislostech na mnoha místech této diplomové práce, úpadkové právo má velké dopady do fungování práva a ekonomiky a každý zásah do této oblasti by měl být proto činěn uvážlivě. Další novelizace stávajícího zákona nejsou nadále řešením, proto se přistoupilo k celkové zásadní rekodifikaci úpadkového práva, která by měla snadněji reagovat na neustálé změny v podnikatelském prostředí. Navíc současný stav v mnohém nevyhovuje normám Evropské unie. S ohledem na výše uvedené skutečnosti začala vláda již v roce 2001 připravovat tzv. „euronovelu“, která se snaží učinit českou právní úpravu úpadkového práva kompatibilní s evropskými normami. Výsledkem je zcela nový tzv. insolvenční zákon, jehož účinnost byla stanovena na 1. července 2007.

[6] Konkursů ročně napadá 4-5 tisíc, avšak vyrovnání je pouze několik desítek
[7] Zoulík, F. *Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář*. Praha: Linde Praha, 1998.

3. Stav od 1. července 2007, nový insolvenční zákon

Jednou ze základních otázek, před nimiž stojí i nová právní úprava insolvenčního řízení v České republice je, zda bude nadále zdůrazňovat úpadek vedoucí k likvidaci společnosti nebo, což je trendem moderního insolventního práva ve vyspělých zemích, skutečně efektivně požadovat tam, kde je to možné, tzv. „fresh start", umožňující ozdravění postiženého subjektu.

3.1. *Obecný výklad*

Nový zákon, jež bude upravovat úpadkovou problematiku, nese název: Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení, zákon č. 182/2006 Sb., (insolvenční zákon, dále jen „IZ") a zcela nahradí stávající zákon č. 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání. Jak jsem se již zmínila, hlavním účelem přijaté právní úpravy je zásadně změnit a modernizovat úpadkové právo v České republice tím, že se vedle konkursu zavádějí nové způsoby řešení úpadku a další zvláštní řízení pro určité druhy subjektů včetně finančních institucí. Zejména právní úprava reorganizace je inspirována kapitolou 11 US Bankruptcy Code (amerického zákona o úpadku) z roku 1978 a obdobnými reformami úpadkového práva, k nimž došlo v mnoha členských státech Evropské unie, včetně Německa a Francie.[8] Schválením zákona se Česká republika zařadila mezi země s novým úpadkovým právem, obohaceným o reorganizaci, oddlužení a posilující roli věřitelů.

Vláda předložila Poslanecké sněmovně návrh insolvenčního zákona dne 8. září 2005, sněmovna návrh zákona schválila dne 8. února 2006 na své 53. schůzi, pro návrh zákona nakonec hlasovaly všechny politické strany.[9] Poté byl návrh zákona postoupen Senátu, a ten jej dne 30. března 2006 také schválil. Prezident zákon podepsal dne 14. dubna 2006 a vyhlášen byl ve Sbírce zákonů dne 9. května 2006 v částce č. 62, pod číslem 182/2006 Sb. Jeho účinnost byla odložena na 1. července 2007.[10] Tato poměrně dlouhá legisvakační lhůta by měla sloužit subjektům k podrobnému nastudování zákona

[8] Viz německý *Isolvenzordnung* (zákon o úpadku) ze dne 5. října 1994 a francouzský *Code de commerce* (obchodní zákoník), čl. L. 610-1 a násl., ve znění zákona č. 2005-845 ze dne 36. července 2005 *o zachování podniků*

[9] Z přítomných 182 poslanců jich pro přijetí insolvenčního zákona hlasovalo 175 a nikdo nebyl proti

[10] www.psp.cz

a také v této lhůtě musí být nachystán ke zprovoznění insolvenční rejstřík, jehož existenci zákon předpokládá.

Zákon se člení na tři části a má celkem 434 paragrafů. Část první (§ 1-243), nazvaná „Obecná část" obsahuje jednotné fáze řízení a instituty společné všem způsobům řešení úpadku, tj. základní ustanovení. Vymezuje procesní subjekty a jejich postavení v řízení, majetkovou podstatu a neplatnost a neúčinnost právních úkonů. Část druhá (§ 244-418), nazvaná „Způsoby řešení úpadku", upravuje jednotlivé způsoby řešení úpadku, a to konkurs, (jehož modifikací je tzv. nepatrný konkurs), reorganizaci, oddlužení a zvláštní způsob řešení úpadku (případy řešení pro finanční instituce). A konečně třetí část zákona (§ 419-434), se zabývá některými zvláštními otázkami, které jsou společné všem způsobům řešení úpadku, tj. insolventním rejstříkem, vztahem k ostatním státům Evropské unie a nakonec také nechybí ani závěrečná ustanovení. Pro vztah mezi jednotlivými částmi zákona platí, že ustanovení části první a třetí se aplikují tehdy, jestliže zvláštní úprava části druhé nestanoví pro určitý způsob řešení něco jiného. Zákon zavádí relativně novou terminologii, obměňuje dosavadní termíny a používá je v novém pojetí a navíc také zavádí mnoho úplně nových institutů.

Jak jsem se již zmínila, v našem právním řádu neexistuje zákon o insolvenčním řízení, který by odpovídal normám EU. Také Rada EU vznesla požadavek na zdokonalení naší úpadkové legislativy a její implementace již v souvislosti s přidružením České republiky k EU, a to ve svém rozhodnutí č. 1999/858/EC.[11]

Nejdůležitější normou EU týkající se insolvence je bezpochyby nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29.5. 2000, o úpadkovém řízení.[12] Toto nařízení je pro Českou republiku jako členský stát EU závazné a tomu také musí přizpůsobit své vnitrostátní zákonodárství. Uvedené nařízení však do našeho práva sebou přináší některé věcné, právní, jazykové i terminologické problémy, protože výraz „insolvency proceeding" byl do českého jazyka přeložen jako řízení úpadkové. Přitom je však zřejmé, že ne vždy a ne ve všech právních řádech je postaveno na roveň řízení insolvenční a úpadkové. V naší literatuře se např. rozlišuje úpadkové řízení pro insolvenci a úpadkové řízení pro předlužení. Přesto se často oba termíny používají jako synonyma. Nový zákon o úpadkovém řízení klade již v samotném názvu výraz insolvenční do závorky. Avšak

[11] Council Decision of 6 December 1999 on principles, priorities, intermediate objectives and conditions contained in the Accession Partnership with the Czech Republic (1999/858/EC), Annex, 3.1 Short – term 2000.

[12] Council regulation (EC) No 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings, OS L 160, 30/06/1000 p. 0001/0018.

v textu samotného zákona se pojmy „insolvenční“ a „úpadkové“ často překrývají a používají se jako synonyma. O tom svědčí mimo jiné i samotné nařízení (ES) č. 1346/2000 a zejména jeho přílohy s jednotlivými druhy insolvenčních řízení, proto se domnívám, že i náš zákonodárce by měl z důvodů výše uvedených a jednotné evropské terminologie rozlišovat mezi „úpadkovým“ a „insolvenčním“ řízením.

Toto nařízení je v této oblasti první právní úpravou svého druhu, jako i ostatní nařízení rovněž platí ve všech členských státech s výjimkou Dánska. Těžiště úpravy spočívá ve vymezení kolizních norem vztahující se na úpadkové právo. Tyto normy nestanovují konkrétní práva a povinnosti, nýbrž určují, ve kterém státu a podle jakého práva bude úpadek prohlášen a jaké budou jeho hmotněprávní účinky. Nařízení se vztahuje na tzv. kolektivní mezinárodní úpadková řízení, která zahrnují částečné nebo úplné zabavení majetku dlužníka a jmenování správce podstaty. Přitom nerozhoduje, zda je úpadcem fyzická nebo právnická osoba, podnikatel nebo spotřebitel, nebo dokonce není nutná ani státní příslušnost některého ze států EU. Jediným předpokladem je, aby měl úpadce těžiště svých hlavních zájmů na území některého členského státu. Tento pojem není dále blíže specifikován, pouze v preambuli se uvádí, že toto místo by mělo odpovídat takovému místu, ze kterého úpadce obvykle provádí správu svých zájmů, a je proto zjistitelné třetími osobami. U právnických osob se za toto místo považuje místo zapsaného sídla. Myslím si, že takovéto široké vymezení dostatečně nekonkretizuje, jak postupovat v jednotlivém případě. Proto zajisté v budoucnu tento pojem blíže vymezí Evropský soudní dvůr.

Nařízení však nedopadá na úpadek pojišťoven, úvěrových institucí, obchodníků s cennými papíry, jež mají v držení finanční prostředky nebo cenné papíry třetích osob a kolektivního investování.

Nařízení počítá s uznáváním zahraničních úpadkových řízení, kdy prohlášení úpadku v jednom členském státě musí být uznáno ve všech ostatních členských státech a musí v nich vyvolat tytéž účinky. Na druhou stranu však prohlášení úpadku v jednom státě nevylučuje, aby i v jiném státě, pokud je jeho soud také příslušný, bylo prohlášeno tzv. vedlejší úpadkové řízení. Pro zjednodušení a zrychlení řízení není potřeba znovu zkoumat předpoklady úpadku.

Ustanovení nařízení se použijí na úpadky, které byly prohlášeny po nabytí jeho účinnosti. Dosavadní probíhající úpadková řízení se dokončí podle dosavadních kolizních a procesních předpisů. Ve vztahu k přistupujícím státům se zřejmě bude postupovat obdobným způsobem.

S insolvenčním řízením úzce souvisí i některé další dokumenty EU, a to směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2002/74/ES ze dne 23. září 2002, která novelizovala směrnici č. 80/987/EHS o aproximaci práva členských států vztahující se k ochraně zaměstnanců pro případ insolvence jejich zaměstnavatele. Za zmínku dále stojí oznámení Komise EU o státní pomoci pro záchranu a rekonstrukci firem v nesnázích, která v sobě zahrnuje návrhy členským státům pro přiměřená opatření. Uvedené oznámení zmiňuje termíny úpadek, bankrot, ale i kolektivní insolvenční řízení. Ke stejnému předmětu úpravy je nutno zařadit i směrnici Evropského parlamentu a Rady 2001/24/ES ze dne 4. dubna 2001 o reorganizaci a likvidaci úvěrových institucí.

Tato směrnice hovoří o „winding-up proceedings“[13] a výraz insolvenční řízení pro tyto instituce nepoužívá. Aby byl výčet předpisů úplný, nemohu ještě zapomenout se zmínit o směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2001/17/ES ze dne 19. března 2001 o reorganizaci a likvidaci pojišťoven, a směrnici Evropského parlamentu a Rady 2002/47/ES ze dne 6. června 2002 o dohodách o finančním zajištění.

Každé nařízení EU má přímý účinek, a proto nevyžaduje žádné vnitrostátní opatření státu. To platí pochopitelně i pro nařízení o insolvenčním řízení, které zavazuje jak orgány EU (EC), tak členské státy a jejich vnitrostátní subjekty. Důležité ovšem je, jak jsou související předpisy vnitrostátního práva s právními akty EU kompatibilní a jaké míry aproximace bylo již ve vnitrostátním právu dosaženo. Směrnice, i když nemá obecnou závaznost a její přímý účinek je tudíž vyloučen, je adresována členským státům většinou jen obecně s cílem dosáhnout určité právní úpravy, přičemž formy a způsoby dosažení tohoto cíle se ponechávají na vůli členských států. Pokud by však členský stát svou povinnost převzetí obsahu směrnice do svého právního řádu nesplnil, porušil by tím právo EU (v současnosti můžeme hovořit o právu EU, neboť se této nadstátní organizaci mezinárodně právní subjektivita - dlouho však popíraná, se na základě určitého vývoje již přiznává).

Konkursní řízení prohlášená do 1. července 2007 se budou i nadále řídit stávajícím zákonem č. 328/1991 Sb. a řízení prohlášená po 1. červenci 2007 zákonem č. 182/2006 Sb. Je zřejmé, že několik let vedle sebe paralelně poběží řízení dle obou zákonů.

[13] Výraz „winding-up“ se však někdy v běžné angličtině překládá nejen jako zrušení, nýbrž i jako likvidace. Ve smyslu „likvidace“ je uvedený výraz přeložen i v nařízeních Rady 1346/2000. Přitom výrazy „zrušení“ a „likvidace“ společnosti mají podle našeho obchodního zákoníku z právního hlediska zcela odlišný význam.

3.2. *Nové možnosti řešení úpadku a insolvence*

Je nanejvýš zřejmé, že cílem moderního insolvenčního řízení nemůže být jen zrušení obchodní společnosti nebo jiného podnikajícího subjektu, nýbrž i jeho záchrana a rekonstrukce, pokud je to technicky možné. Moderní úprava úpadkového práva nespoléhá pouze na ekonomické prostředky trhu, ale vytváří i právní normy pro záchranu a ozdravění úpadce, samozřejmě i s ohledem na zájmy věřitelů. Tento přístup ovšem klade i zvýšené nároky na ekonomické znalosti úpadkového soudce a zejména správce podstaty.

Řešení úpadku prostřednictvím konkursu předpokládá již stávající právní úprava. Věřitelé jsou poměrně uspokojeni z výtěžku zpeněžení majetkové podstaty (dle stávající terminologie se jedná o konkursní podstatu), kterou tvoří souhrn majetku dlužníka. Novým institutem je tzv. nepatrný konkurs, který je možné považovat za samostatný způsob řešení úpadku.[14] Umožňuje výrazné zkrácení insolvenčního řízení zjednodušením procesních činností na straně věřitelů i soudu. Prostřednictvím nepatrného konkursu lze řešit případy, kdy úpadce nemá dostatečný majetek. Nařídit pouze v případě, kdy je dlužníkem fyzická osoba – nepodnikatel, nebo dlužníkův obrat nepřesahuje za poslední účetní období částku 2 mil Kč a současně je naplněna podmínka, že dlužník nemá více jak 50 věřitelů. Ve stávajícím ZKV je tento problém řešen zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku.[15]

Vedle konkursu jako dosavadního způsobu řešení úpadku, který vede k rozprodeji majetku dlužníka a jeho firmy a tím v podstatě k zániku, se zavádějí další nové instituty. Jedním z nich je tzv. reorganizace. Ta je vedle konkursu považována za základní způsob řešení úpadku, spočívá na sanačním principu a umožňuje zachování provozu podniku. Dlužník by měl i nadále vyvíjet podnikatelskou činnost, avšak v mezích schváleného tzv. reorganizačního plánu, který sleduje ozdravení provozu podniku a uspořádání vzájemných vztahů mezi dlužníkem a jeho věřiteli. Pokud se podaří reorganizaci zrealizovat, s velkou mírou pravděpodobnosti by mělo dojít k uspokojení nároků věřitelů v mnohem větším rozsahu, než by tomu bylo v případě, kdy by byla podnikatelská činnost dlužníka zastavena a dlužník jako takový by byl odkázán do likvidace. Za nevýhodu by se však dalo považovat zejména to, že reorganizace není

[14] Někteří autoři považují nepatrný konkurs za zvláštní druh konkursu. Vycházejí z toho, že nepatrný konkurs je v IZ řešen v rámci konkursního řízení, a to pouze jako Zvláštní ustanovení o nepatrném konkursu.

[15] § 12a odst. 4 a 5, zák. č. 328/1991 Sb.

možná u každého subjektu, který se ocitne v insolvenci, ale pouze za pevně stanovených podmínek.[16] Zavedení reorganizace má zásadní význam i v řadě dalších aspektů, např. z hlediska možnosti aktivity věřitelů, jakož i v řadě aspektů ekonomických.

Dalším a v podstatě sanačním způsobem, jak řešit úpadek dlužníka, je oddlužení (jako tzv. osobní bankrot). To bude přicházet v úvahu jako řešení úpadku fyzických osob, a to jednak nepodnikatelů (tzv. spotřebitelské konkursy) a dále u některých drobných podnikatelů. Avšak v procesu oddlužení jde pouze o dluhy, které nejsou zajištěné, to znamená, že nejde o hypotéční úvěry či jiné zajištěné úvěry jako např. leasing, hypotéka apod. Jde o dluhy vyplývající z kreditních karet, splátkového prodeje, spotřebitelských úvěrů, hotovostních úvěrů apod.

Podstata spočívá v tom, že dlužník věřiteli uhradí pouze část svého dluhu s tím, že zbývající část zanikne.[17] To se však netýká peněžitých a jiných majetkových trestů za úmyslné trestné činy a závazků k náhradě škody způsobené úmyslným porušením právní povinnosti. Tím by se mělo předcházet tomu, aby se dlužník začal pohybovat v zóně stínového hospodářství, přijímal práci načerno apod., s úmyslem vyhnout se placení. Osvobození od zbytku dluhu a od celoživotního finančního břemene by mělo dlužníka též motivovat k tomu, aby usiloval o co největší uspokojení věřitelů. Toto řešení by mělo být výhodné i pro věřitele, jelikož je zpravidla výhodnější obdržet v kratším časovém období část pohledávky, než-li v dlouhodobé perspektivě, i s mnohdy s vysokými náklady na realizaci, vymoci pohledávku celou. Takové vymožení stejně bývá nakonec v mnoha případech značně nejisté. Dle zákona bude možné oddlužení dvěma způsoby, a to buď prodejem majetku dlužníka a tím uspokojení jeho věřitelů nebo plněním formou splátkového kalendáře po dobu 5-ti let. Plnění dle splátkového kalendáře se řídí stejnými pravidly, jakými se řídí exekuce.

Mnohost návrhů k řešení umožňuje výběr mezi nimi z hlediska specifických zvláštností určitých typů úpadku. I nadále zákon upravuje vyrovnání, i když k němu bude docházet asi jen zřídka, protože sanační princip se realizuje především u reorganizací. Vyrovnání je ponecháno pro případ, že jím lze dosáhnout výhodnějšího uspokojení věřitelů, než by bylo možné jiným způsobem řešení úpadku a to navíc jen tehdy, půjde-li o nepodnikatelské subjekty.

[16] Reorganizaci lze nařídit, má-li dlužník za poslední období obrat alespoň 100 mil Kč anebo zaměstnává-li min. 100 zaměstnanců v hlavním pracovním poměru.
[17] Nelze však splnit méně než 30%, ledaže by s takovým plněním věřitel vyslovil souhlas.

Samostatným způsobem jsou řešeny i úpadky finančních institucí (pro účely zákona je tento pojem definován). Důvodem, pro který se tak děje, jsou hromadné účinky úpadku těchto institucí, pro které použití standardních způsobů není přiměřené.

Před rozhodnutím o způsobu řešení úpadku však soud může rozhodnout i bez návrhu, že dlužník v úpadku není, zjistí-li, že dlužníkův úpadek nebyl osvědčen, nebo že zde není žádný přihlášený věřitel a všechny pohledávky za majetkovou podstatou a pohledávky jim postavené na roveň jsou uspokojeny. Může tak rozhodnout i na návrh dlužníka, pokud s tímto návrhem všichni věřitelé a insolvenční správce vyslovili souhlas. Incidenční spory, které byly dosud probíhaly mimo řízení konkursní, budou nově projednávány v rámci insolvenčního řízení.

Průměrná doba trvání konkursů v České republice je odhadována na 6-7 let (podle srovnatelných zahraničních zkušeností činí jeho průměrná délka kolem tří let). Obecně platí, že čím kratší dobu řízení probíhá, tím vyšší míry uspokojení věřitelů je možné očekávat. Proto si nová právní úprava také klade za cíl zkrácení délky řízení, a to především u malých a středně velkých firem. U řešení úpadku reorganizací a oddlužením však tuto délku nelze vztahovat k délce řízení, ale k době, kdy bude takový způsob řešení úpadku přijat (reorganizace končí splněním až několikaletého reorganizačního plánu a v případě oddlužení splněním splátkového kalendáře po 5-ti letech).

Insolvenční zákon zohledňuje i komparační studie obdobných úprav v ostatních zemích, zejména pak v USA a Německu a měl by tak splňovat požadavky kladené na úpravu úpadkového práva v ostatních evropských zemích a současně odpovídat specifických nárokům právně ekonomického prostředí České republiky.

4. Hlavní rozdíly mezi současnou právní úpravou a novým insolvenčním zákonem

Hlavní rozdíl, který je viditelný již na první pohled, je v objemu materie obou zákonů. Zatímco nový insolvenční zákon čítá na 434 paragrafů, vypadá vedle něj současný ZKV se svými 73 paragrafy dosti uboze. Přílišná stručnost v tak složité problematice, jakou úpadkové právo bezesporu je, vede i k aplikačním problémům. Nová úprava je komplexní, snaží se zachytit co nejširší záběr problematiky úpadkového práva a jeho souvislosti, i když samozřejmě určitá část právní úpravy bude i nadále řešena cestou zvláštních zákonů. To je dáno tím, že u určitých speciálních otázek je nutno respektovat jejich souvislosti, a proto je vhodnější je i nadále upravovat v rámci předpisů daňových, obchodních, trestních, živnostenských apod.

Nová úprava stojí na vlastních zásadách, které se často od zásad, které jsou upraveny v ZKV, v mnohém liší nebo se modifikují, tudíž se nejedná o další rozsáhlou novelizaci stávajícího ZKV. Také terminologie užitá v novém IZ se značně liší od úpravy v ZKV. To však nebude promítnuto jen v IZ, ale změna terminologie se dotkne i mnoha dalších zákonů, které ji používají.

Místo dvou samostatných řízení v ZKV, tj. řízení konkursního a řízení vyrovnacího, kdy každý z nich stojí jako samostatný druh řízení a každý z nich je ovládán různými principy, zavádí nová úprava jednotné insolvenční řízení. V jeho první fázi soud musí vyřešit, zda se jedná o úpadek, a jestli dojde k závěru, že ano, tak musí dále rozhodnout, kterou z jednotlivých možností nabízených IZ jako řešení úpadku použije. Takže první fázi řízení soud ukončí rozhodnutím o úpadku, tím soud osvědčí, že jsou splněny předpoklady, za nichž lze řešit majetkové problémy dlužníka v režimu IZ a v další fázi řízení rozhodne o způsobu jeho řešení. Pro každý ze způsobů řešení úpadku IZ upravuje odlišný postup, navíc, i některá řešení úpadku se mohou, nejsou-li úspěšná, nakonec přeměnit v konkurs.

Dle současného ZKV je možné řešit úpadek dlužníka pouze cestou konkursu nebo vyrovnání, jiné způsoby ZKV nezná. Nová úprava rozšiřuje případy, ve kterých bude možné provést řízení dle IZ. Vedle konkursu považuje reorganizaci za jeden ze základních způsobů řešení úpadku, tím se vyrovnává nepoměr mezi likvidačním a sanačním principem, který je charakteristický pro platnou právní úpravu.

Oproti dosavadní úpravě bude moci dlužník podat návrh též v případě kdy zjistí, že je úpadkem teprve ohrožen, tj. při hrozící platební neschopnosti a prostřednictvím

institutu tzv. moratoria (vzdálené podoby nynějšího institutu ochranné lhůty), může dlužník nově řešit ve spolupráci s věřiteli svou majetkovou krizi i před formálním zahájením insolvenčního řízení.

Platná úprava dává věřitelům v rámci řízení jen omezený prostor, protože se většina věřitelů neúčastní řízení přímo od počátku, jsou zapojeni až v dalších procesních fázích. Řešení nového IZ nespočívá pouze ve výrazném kvantitativním rozšíření jejich oprávnění, ale ve změně celkové koncepce jejich účasti. Ještě významnější změnou je jejich přímý vliv na výběr způsobu dlužníkova úpadku. Děje se tak usnesením schůze věřitelů o tom, zda úpadek má být řešen konkursem nebo reorganizací, tímto usnesením je soud vázán. A také posílení jejich vlivu na výběr osoby správce, kdy po prvním přezkumném jednání jej mohou bez ingerence soudu vyměnit. Také se posiluje kontrolní funkce věřitelských orgánů.

Nový IZ upouští od stanovení formálních pořádkových lhůt, jež byly překážkou rychlosti a efektivnosti řízení. Zavádí lhůty k rozhodnutí soudu nebo k procesním úkonům účastníků, avšak tyto lhůty se prosadí pouze ve spojení s dalšími opatřeními, jež umožňují příslušnou pořádkovou lhůtu skutečně dodržet. Řízení se zjednodušuje také odstraněním některých fází řízení a institutů, které byly příčinou průtahů.

Nově IZ zavádí institut insolvenčního rejstříku jako elektronického informačního systému veřejné správy, v němž budou zapisovány a zveřejňovány všechny důležité úkony v souvislosti s insolvenčními řízeními, Rejstřík bude navazovat na již existující databázi úpadků.[18] Jeho správcem bude Ministerstvo spravedlnosti, bude s výjimkou určitých údajů veřejně přístupný, tzn. každý bude mít právo do něj nahlížet a pořizovat z něj kopie a výpisy. Účelem je zajištění široké informovanosti o insolvenčním řízení, měl by obsahovat celostátní seznam dlužníků a insolvenčních správců a jeho prostřednictvím by se rovněž měly zveřejňovat písemnosti určené insolvenčním zákonem. Po ukončení insolvenčního řízení soud dlužníka ze seznamu vyškrtne a údaje o něm v insolvenčním rejstříku znepřístupní. Jde v podstatě o radikální změnu v práci soudu, kterou je zapotřebí připravit technicky, bude nutné zakoupení počítačového a softwarového vybavení, tak i personálně. Celkově bude insolvenční rejstřík stát asi 150 miliónů korun. Rejstřík by měl být plně funkční s okamžikem nabytí účinnosti insolvenčního zákona, proto jak jsem se již zmínila, je nutné se zajišťováním jeho realizace začít již v době legisvakační lhůty.

[18] Databázi úpadků je možné nalézt na: www.justice.cz

5. Soud jako procesní subjekt

Termínem „procesní subjekt“ se vymezují osoby, mezi kterými řízení probíhá, tzn. osoby mající podíl na základním procesním vztahu, a které jsou k tomuto účelu vybaveny procesními právy a povinnostmi. Procesní subjekty tvoří dvě skupiny, jejichž postavení se v procesněprávním vztahu liší. První skupina zahrnuje účastníky řízení (kterými jsou dlužník a konkursní věřitelé), jejichž účast je v řízení obligatorní, a kteří mají vůči soudu podřazené postavení. Druhým subjektem je orgán, před kterým řízení probíhá a který ve věci rozhoduje, tedy soud. Ten je nadán rozhodovací pravomocí a určuje celkový průběh řízení. V konkursním řízení rozhoduje v prvním stupni samosoudce.[19] Důvodem je snaha o zvýšení rychlosti, efektivnosti a hospodárnosti soudního řízení.

Od procesních subjektů je třeba odlišovat tzv. osoby zúčastněné na řízení, s jejichž účastí zákon spojuje ve zvláštních ustanoveních určité důsledky. Tato skupina osob je v konkursním řízení velice významná, protože k ní patří správce konkursní podstaty a i věřitelské orgány. Dále bychom mohli do této skupiny zahrnout zejména svědky nebo znalce jako tzv. účastníky pro určitý úsek řízení.

A konečně poslední skupinu subjektů účastnících se na řízení tvoří tzv. jiné procesní subjekty. Těmi může být např. státní zastupitelství, osoba likvidátora nebo osoby v obdobném postavení likvidátora.

5.1. *Pravomoc*

Pravomoc soudů je obecně definována jako okruh záležitostí, ve kterých jsou soudy oprávněny a povinny rozhodovat, tuto pravomoc nelze přenést na jiný orgán nebo nahradit jinou alternativou (např. rozhodcem). Pro postavení a činnost soudu v konkursním řízení platí obecná úprava civilního procesu obsažená v Občanském soudním řádu (dále jen OSŘ), a to konkrétně v § 7 odst. 1. V souvislosti s konkursním řízením je nutné zaměřit pozornost na pojem „věci obchodní“, u nichž se jedná právě o obchodní vztahy. Pravomoc konkursních soudů je tedy realizována v oblasti projednávání a rozhodování věcí vyplývajících z obchodních vztahů.

[19] § 36a odst. 3 OSŘ

5.2. *Příslušnost konkursního soudu*

Vzhledem k tomu, že příslušnost konkursních soudů ZKV neupravuje, je třeba použít na určení příslušnosti soudu v konkursním řízení ustanovení OSŘ.[20] Právní nauka rozlišuje příslušnost věcnou, místní a funkční.

Věcnou příslušností se rozumí vymezení působnosti mezi jednotlivé soudy, tj. který konkrétní soud by měl rozhodovat ve věci v prvním stupni. Podle § 9 odst. 3 písm. s) OSŘ rozhoduje ve věcech konkursního řízení v prvním stupni pouze krajský soud.

Místní příslušnost určuje, který konkrétní soud prvního stupně by měl danou věc projednávat a rozhodnout o ní. Pro konkursní řízení se použijí ustanovení § 85 a § 85a OSŘ, jako místní příslušnost obecná. Platí, že místně příslušným v rozhodování je krajský soud, který je určen dle obecného soudu dlužníka, tj. v jehož obvodě má dlužník jako fyzická osoba své bydliště nebo místo podnikání a právnická osoba své sídlo.[21]

Pro určení místní příslušnosti konkursního soudu však nelze užít ustanovení o místní příslušnosti dané na výběr podle § 87 OSŘ, kdy má žalobce právo volby mezi více příslušnými soudy, neboť účelem konkursu je uspořádání majetkových poměrů dlužníka jako celku. (Tj. nelze určit příslušnost např. podle umístění organizační složky podniku dlužníka). Rovněž nelze posoudit místní příslušnost podle ustanovení OSŘ o výlučné působnosti soudu podle § 88 OSŘ, např. podle místa nemovitosti, neboť jde o vypořádání veškerého majetku dlužníka.[22]

Ten soud, jež byl věcně i místně příslušný k projednání věci v konkursním řízení, bude příslušný i ve sporech, které byly konkursem vyvolány (tzv. incidenční spory). Jeho příslušnost je v těchto sporech výlučná. Jedná se zejména o řízení zahajovaná na základě reivindikačních žalob, odpůrčí žaloby, žaloby na vyloučení věci z konkursní podstaty, spory o pravost, výši nebo pořadí přihlášených pohledávek apod. Toto pravidlo se uplatní i tehdy, kdyby jinak o těchto věcech měly rozhodovat v prvním stupni soudy okresní.

Funkční příslušnost je třeba posuzovat podle ustanovení § 10 odst. 2 OSŘ, kde je stanoveno, že ve druhém stupni o odvoláních proti rozhodnutím krajských soudů rozhoduje vrchní soud, tj. v Praze nebo Olomouci, který již rozhoduje v senátu. Jako

[20] OSŘ je vůči ZKV subsidiární normou, tj. jeho ustanovení se aplikují přiměřeně, nestanoví-li ZKV jinak

[21] Po novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb., účinné od 1. 1. 2001, se již nerozlišuje, zda je subjekt v obchodním rejstříku zapsán, či nikoliv.

[22] Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze 17. 6. 1998, Cpjn 19/98, uveřejněném pod č. 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek

mimořádný opravný prostředek by bylo možno využít institutu dovolání proti rozhodnutí vrchních soudů jako soudů odvolacích, příslušný k rozhodování je Nejvyšší soud ČR.

5.3. *Dohlédací činnost soudu*

Dohlédací činnost soudu směřuje k rozhodování a zajištění záležitostí, která se týkají průběhu řízení a dále činí opatření, která jsou pro zajištění účelu konkursu nezbytná.[23] Soud vykonává dohled nad konkursním řízením a koná potřebná šetření od doby, kdy nastanou účinky prohlášení konkursu, tj. od doby vyvěšení usnesení o prohlášení konkursu na úřední desce soudu, který konkurs prohlásil (§ 13 odst. 6 ZKV) až do pravomocného zrušení konkursu. Jestliže správce uzavře úpadcovy účetní knihy a sestaví účetní závěrku až po zrušení konkursu, vykonává soud dohled až do doby, kdy správce tyto povinnosti splní.

Obsah dohledu je vyjádřen v demonstrativním ustanovení § 12. Zejména se jedná o dohled nad činností správce a věřitelských orgánů. Soud může uložit správci např. povinnost předložit soudu zprávy a vysvětlení a umožnit soudu nahlížení do účtů správce (§12 odst. 1 ZKV), avšak plnění této povinnosti nelze redukovat pouze na zprávy o zpeněžování majetku z podstaty. Soud si může vyžádat např. zprávu o stavu soudních sporů vyvolaných konkursem nebo i ostatních sporů vedených správcem. Dále si může vyžádat na určitou otázku názor věřitelského výboru nebo může dát pokyny správci sám. Také dává správci souhlas ke zpeněžení majetku mimo dražbu, v usnesení může zároveň stanovit podmínky pro prodej.

Mezi dohlédací činnost však může patřit i vydání rozhodnutí o tom, zda na schůzi konkursních věřitelů mohou hlasovat také konkursní věřitelé, jejichž pohledávka nebyla ještě zjištěna, je sporná, popřípadě je podmíněná (§ 10 odst. 3 ZKV).[24] Dále se sem zahrnuje i rozhodnutí o potvrzení volby členů věřitelského výboru a jejich náhradníků, rozhodnutí o odvolání těchto osob z věřitelského výboru, rozhodnutí o nařízení doplňující volby věřitelského výboru nebo člena věřitelského výboru, jakož i rozhodnutí

[23] Soud rozhoduje usnesením, proti němuž není odvolání přípustné (§ 66b odst. 2 ZKV)
[24] Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24.01.2002, sp. zn. 1 Ko 354/2001

o jmenování nového věřitelského výboru nebo nového člena věřitelského výboru (§ 11 odst. 4 ZKV).[25]

Proto z uvedeného vyplývá, že tuto činnost soudu nelze taxativně vymezit, protože každé řízení je specifické a řeší různorodé problémy.

5.4. *Postavení soudu v novém IZ a jeho srovnání se stávající právní úpravou*

Nová právní úprava již výslovně obsahuje ustanovení týkající se soudu jako procesního subjektu, a to v §§ 10 – 13 IZ. Výslovně je mu přiznáno oprávnění vydávat rozhodnutí a vykonávat dohled nad postupem a činností ostatních subjektů a činit opatření potřebná k zajištění účelu insolvenčního řízení. Tím se oproti stávajícímu ZKV zpřesňuje jeho postavení v řízení, tj. jako činnost rozhodovací a dohlédací.

V § 12 odst. 1 IZ je zakotveno ustanovení o obsazení soudu, a to tak, že jedná a rozhoduje v prvním stupni samosoudce. Tím nová úprava od stávajícího stavu nedoznala žádných změn. Domnívám se, že zakotvení ustanovení o složení soudu přímo v IZ je určitě pozitivním krokem pro lepší orientaci v problematice, jelikož je IZ postaven jako samostatná procesní norma a tudíž by měl taková základní procesní ustanovení obsahovat, ne se jen spoléhat na odkazy do podpůrného předpisu.[26]

Nově je možno určitými úkoly pověřit vyššího soudního úředníka a asistenta soudce. V tomto případě by se zřejmě jednalo o účast ekonomů na činnosti insolvenčního soudu. Tím bude zajištěno, že záležitosti mající výrazně ekonomický charakter, nebude muset řešit soudce, který ve většině případů takové odborné znalosti nemá. Myslím si, že při tzv. reorganizaci by nemělo být soudu ponecháno rozhodování o podnikatelských otázkách, spíš by zde měla být dána přednost dohodě mezi věřiteli a úpadcem. Soud by měl plnit pouze dohledovou činnost nikoli vystupovat v řídící roli. Navíc zavedením institutu reorganizace (má-li být v praxi funkční) budou postaveny české konkursní soudy před zcela nové a kvalitativně výrazně obtížnější rozhodovací úkoly a budou vystaveny novým a podstatným rizikům korupčních tlaků.

---

[25] Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 3. 2001, sp. zn. 1 Ko 125/2001

[26] Avšak pro určení věcné a místní příslušnosti insolvenčního soudu však odkaz na ustanovení OSŘ zůstal nadále zachován, a to konkrétně v § 7 IZ

IZ tak v podstatě zachovává stávající rozsáhlé pravomoci soudu, jako je tomu nyní v konkursním řízení. Podle odborné veřejnosti a věřitelů jsou takové velké pravomoci soudu snadno zneužitelné, proto je toto řešení podrobeno z jejich strany kritice.

Také vzhledem k tomu, že v minulosti došlo k některým excesům u českých konkursních soudů a také vzhledem k mimořádné složitosti některých rozhodnutí v insolvenčním řízení bych spíše doporučovala zvážit, jestli by o některých zásadních rozhodnutích, jako je např. prohlášení úpadku, potvrzení plánu reorganizace nebo o povolení zpeněžení majetku v konkursu neměl již v prvním stupni rozhodovat senát. Jelikož výše uvedená rozhodnutí obsahují v podstatném rozsahu úvahy komerční povahy, zda by tento senát kromě profesionálního soudce neměli tvořit laičtí přísedící, kteří by byli vybíráni z odborníků podnikatelské a finanční sféry, než jim pouze přiznat postavení asistentů.

6. Účastníci řízení

Pojem „účastník řízení“ je pojmem užším, než subjekt řízení. Zákon jím označuje osoby mající specifické postavení, o jejich právech má být v řízení rozhodováno a proto jejich okruh musí být pro každé řízení přesně stanoven.

I pro konkursní řízení, tak jako pro ostatní druhy řízení, platí zásada rovnosti účastníků, která je vyjádřena v § 18 a násl. OSŘ. Tato zásada je vyjádřením rovných procesních oprávnění a rovných možností uplatňování svých práv. Úpadkové právo je charakteristické právě tím, že existují výjimky z této zásady, a to mezi některými skupinami věřitelů.

Při pojednání o účastnících nesmím opomenout se zmínit o způsobilosti být účastníkem řízení. Ve smyslu ustanovení § 19 OSŘ se mohou účastníky stát osoby fyzické i právnické.[27] Pro posuzování procesní způsobilosti platí obecné předpisy, a to zejména § 20 a násl. OSŘ.

Definici účastníků vymezuje ZKV v § 7 velice jednoduše, a to tak, že stanoví, že účastníky tvoří věřitelé, kteří uplatňují nároky a dlužník. Tato definice se týká pouze té fáze řízení, která následuje po prohlášení konkursu. Okruh účastníků nelze žádným způsobem rozšiřovat, proto z toho důvodu nelze použít ustanovení § 90 OSŘ.[28] Účastenství v konkursním řízení je postaveno na zásadě, že účastníkem je ten, koho zákon za účastníka označí (§ 94 odst. 2 OSŘ). Jiné osoby mající nějakým způsobem podíl na řízení, je proto třeba považovat nikoli za účastníky, ale pouze za osoby na řízení zúčastněné.

Přestože je konkursní řízení jednotným procesem, je třeba v jeho rámci rozlišovat jednotlivé fáze. V rámci těchto fází je okruh účastníků proměnlivý. V přípravné fázi, tj. v době od podání návrhu do právní moci usnesení o prohlášení konkursu, se řízení účastní dlužník a věřitel, který podal návrh na prohlášení konkursu nebo do řízení přistoupil.[29] Ve fázi po prohlášení konkursu až do jeho zrušení je účastníkem nadále úpadce (dlužník, na jehož majetek byl prohlášen konkurs) a konkursní věřitelé (věřitelé, kteří přihlásili své pohledávky do konkursu, tj. dnem, kdy jejich přihláška došla soudu a

[27] Způsobilost fyzické osoby se řídí § 7 zákona č. 40/1964 Sb, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Obč. zák.) a pro způsobilost právnické osoby se použije ustanovení § 18 Obč. zák.
[28] Jelikož platí to, co jsem uvedla v kapitole 3.1. této diplomové práce, úprava v OSŘ je k ZKV v poměru subsidiarity, ustanovení OSŘ se použijí jen tehdy, pokud ZKV nestanoví něco jiného.
[29] Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Rc 52/1998, Sb.s.r. z roku 1998, str. 183-184

dále věřitelé, o nichž ZKV stanoví, že své pohledávky přihlašovat nemusí).[30] Z uvedeného vyplývá, že doručením usnesení o prohlášení konkursu se věřitel, který je soudu znám, nestává účastníkem konkursního řízení podle § 13 odst. 4 ZKV.[31]

Jelikož se konkursní řízení liší od obecného řízení upraveného v OSŘ tím, že nejde vztah dvoustranný, ale mnohostranný (na straně věřitelů), není možné ani použití ustanovení § 93 OSŘ o vedlejším účastenství. V některých konkursech i počet samotných věřitelů čítá desítky osob, a kdyby se k řízení připustily i další osoby, které mají na výsledku řízení právní zájem,[32] situace by se stala velice nepřehlednou. Z tohoto důvodu se k účasti na řízení připouštějí pouze ti, kteří uplatňují své nároky. V incidenčních sporech však vedlejší účastenství vyloučeno není.

Nový IZ upravuje definici účastníků v § 14 odst. 1, jsou definováni jako dlužník a věřitel ve shodě se stávající právní úpravou, vycházeje z pojetí účastenství v OSŘ. Ve druhém odstavci téhož paragrafu je výslovně zakotvena nepřípustnost vedlejšího účastenství v insolvenčním řízení, k čemuž ve stávající úpravě bylo možno dojít pouze výkladem. Protože je úprava procesního nástupnictví v OSŘ pro insolvenční řízení poměrně nepružná, zavádí se v § 15 IZ zjednodušený postup rozhodování soudu pro převod nebo přechod přihlášené pohledávky na nového nabyvatele, (k tomu může dojít např. v důsledku postoupení pohledávky), a to bez opravných prostředků. K posílení právní jistoty má přispět požadavek, aby taková skutečnost byla doložena, pokud převod nebo přechod nevyplývá přímo z právního předpisu.[33] Jako pojistka proti možným chybným rozhodnutím v tomto směru bude sloužit § 18 odst. 4 IZ, který stanoví, že tímto rozhodnutím soud není vázán.

Jak vyplývá z § 18 odst. 2 IZ, o návrhu na převod nebo přechod přihlášené pohledávky rozhoduje soud. Tento princip je přejímán z občanského soudního řízení, podle kterého je ke změně stran potřeba rozhodnutí soudu a proto by byl opodstatněný u řízení, která občanský soudní řád zpravidla upravuje, tj. u sporů, u nichž je jen zřídka více než několik málo stran. Insolvenční řízení je v tomto ohledu zásadně odlišné tím, že počet stran na straně věřitelů pravidelně dosahuje několik desítek. Proto se domnívám, že by dané ustanovení mohlo být ještě zjednodušeno v tom smyslu, že o postoupení

[30] Jedná se o věřitele pohledávek za podstatou, z pracovních nároků, manžel úpadce, kterému vznikla pohledávka z titulu vypořádání společného jmění manželů ve smyslu § 26a odst.3 ZKV.
[31] Rozsudek Vrchního soudu v Praze 4 Ko 443/1998
[32] Např. dědici, tichý společník, obchodní společníci, ručitelé a mnoho jiných.
[33] Skutečnost je nutné doložit veřejnou listinou (k pojmu veřejná listina § 134 OSŘ) nebo listinou, na které je úředně ověřena pravost podpisů osob, které ji podepsaly, popř. aby byla skutečnost jinak učiněna nespornou (prohlášením věřitele a nabyvatele učiněným do protokolu u insolvenčního soudu)

pohledávky by bylo třeba pouze informovat soud a správce, avšak k procesním účinkům by rozhodnutí soudu nebylo třeba.

6.1. *Úpadce*

Ve zmíněné definici účastníků v § 7 ZKV je nepostradatelným účastníkem řízení dlužník, jehož majetek podléhá konkursu. Je jím od počátku konkursního řízení až do jeho pravomocného skončení. Z povahy věci vyplývá, že bez účasti dlužníka řízení probíhat nemůže.

Dlužník a úpadce je jeden a týž účastník řízení, rozdíl spočívá pouze v pojmenování dle jednotlivých fází řízení. Ve fázi od podání návrhu do pravomocného prohlášení konkursu, tj. v přípravné fázi, dlužník ještě není považován za úpadce, stává se jím až samotným prohlášením konkursu[34] (tj. vyvěšením usnesení na úřední desce soudu) a je jím až do jeho skončení.

Základním předpokladem prohlášení konkursu na majetek dlužníka je existence jeho úpadku. Tu zkoumá soud před samotným prohlášením konkursu. Úpadek může mít buď formu insolvence nebo předlužení. Insolvencí (tj. platební neschopností) se rozumí neschopnost dlužníka plnit své splatné závazky, a to z důvodu nedostatku finančních prostředků a tento stav musí trvat delší dobu.[35] Z rozsudku Krajského obchodního soudu Brně ze dne 14.9. 1994 č. j. 26 K 8/94 vyplývá, že podmínka „delší doby“ se musí posoudit také z hlediska, zda dlužník bude mít možnost své splatné závazky plnit, přihlíží se např. k předmětu podnikání, možnosti získání úvěru apod. Dle stanoviska Nejvyššího soudu vyplývá, že jestliže je dlužník schopen, ale pouze neochoten zaplatit svou splatnou pohledávku (např. proto že věřitelovu pohledávku neuznává nebo ji zpochybňuje), není tím splněna podmínka platební neschopnosti dle § 1 odst. 2 věty první ZKV.[36] Při zastavení plateb zákon konstruuje domněnku, že dlužník se nachází v platební neschopnosti.

O předlužení jde tehdy, má-li dlužník více věřitelů (tj. stačí alespoň dva) a jeho splatné závazky převyšují celkovou hodnotu obchodního majetku. Úpadek v této formě však může nastat pouze u některých dlužníků, a to u všech právnických osob (tedy i

[34] To vyplývá z § 13 odst. 6 ZKV
[35] Pojem „delší doba“ je judikaturou vykládána jako doba delší než 3 měsíce a více.
[36] Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Rc 52/1998 (Sb. s. r. z r. 1998)

nepodnikatele) a u fyzických osob pouze u podnikatelů. K předlužení obvykle dochází později než k insolvenci, ale nemusí tomu tak nutně být.

Úpadcem se může stát kterýkoli subjekt, který má podle hmotného práva způsobilost mít práva a povinnosti (osoby fyzická i právnická, podnikatel i nepodnikatel, typicky např. spotřebitel), avšak pouze jako celek. To znamená, že konkurs nemůže směřovat proti nižším složkám právnických osob, přestože se zapisují do obchodního rejstříku (tzv. organizační složky podniku).[37] Ze stejného důvodu konkursní řízení nelze také vést proti fondům, které jsou součástí majetku určitého subjektu.[38]

V některých případech, přestože subjekt požívá právní subjektivity a naplňoval by všechny znaky úpadku, je z konkursu vyloučen. ZKV ve svém ustanovení § 1a výslovně vylučuje subjekty, na něž se překážka vztahuje, ze své působnosti.

Konkursní řízení se nemůže týkat územních samosprávných celků, jakožto společenství občanů majících právo na samosprávu, neboť by to vedlo k jejich zániku. Avšak právnické soby, které obce mohou zakládat nebo zřizovat podléhají režimu ZKV, jelikož založením nebo zřízením získávají právní subjektivitu odlišnou od obce.[39]

Zájmové veřejnoprávní korporace, které jsou povolány ke správě veřejných záležitostí, z působnosti zákona vyňaty nejsou. Jedná se o zájmové profesní sdružení, a to zejména např. komoru advokátů, lékařů, veterinárních lékařů, architektů apod.

Co se týče právnických osob zřízených zákonem (tj. které svou subjektivitu odvozují přímo ze zákona), ty také nelze podřídit režimu ZKV, ovšem za přistoupení další obligatorní podmínky, že stát převzal její dluhy nebo se za ně zaručil.[40] Jedná se většinou o obecně prospěšné instituce, které k výkonu svých hospodářských, kulturních a jiných funkcí potřebují právní subjektivitu. Půjde např. o ČNB, Fond národního majetku, Středisko cenných papírů, Českou tiskovou kancelář, Pozemkový fond, Českou televizi anebo České dráhy. Jejich postavení je vždy upravováno v tom kterém konkrétním zvláštním zákoně.

Dále úpadcem nemůže být stát. Přestože to ZKV ve svých ustanoveních výslovně neuvádí, vyplývá to z povahy státu jako subjektu, který vedle postavení právnické osoby je zároveň i nositelem suverenity.

---

[37] § 7 odst. 1 a 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Obch. zák.)

[38] § 18 odst. 2 písm. b), Obč. zák.

[39] § 35a odst.1 zák. č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů

[40] Převzetí dluhu se děje formou právního úkonu, který provede stát, a to dle § 531 a násl. Obč. zák., ručení se bude řídit § 546 a násl. Obč. zák, do té doby i tyto subjekty konkursu podléhají.

U některých dlužníků, kteří však nejsou vyloučeni z působnosti ZKV, nelze prohlásit konkurs na jejich majetek jen po určitou dobu, i kdyby byl jejich úpadek dostatečně osvědčen.[41] Jedná se politické strany nebo hnutí v době od vyhlášení celostátních voleb do desátého dne po skončení těchto voleb. Zde se zřejmě předpokládá, že politická strana obdrží po úspěšných volbách určité finanční prostředky (zejména příspěvek na mandát), jež jí umožní překonat úpadek.[42] Dále nelze prohlásit konkurs na dlužníka, který se nachází v nucené správě, ledaže by nucený správce podal návrh sám. Nucená správa se týká jen určitých subjektů, může být nařízena např. u investiční společnosti nebo v investičním fondu, v bankách nebo ve zdravotních pojišťovnách. Další případ, kdy je vyloučeno prohlášení konkursu, se týká dlužníků nacházejících se v ochranné lhůtě. Kdyby bylo možné v této době prohlášení konkursu na majetek dlužníka, odporovalo by to vlastnímu smyslu institutu ochranné lhůty, která slouží právě k překonání úpadku.

Další situace pokrývá případy, kdy se zjistí zřejmý nedostatek majetku dlužníka, a tak soud návrh na prohlášení konkursu zamítne. Dochází k němu zpravidla po předložení řádného seznamu dlužníkova majetku a závazků, ze kterého vyplývá, že dlužník buď nemá vůbec žádný majetek, nebo má určitý majetek, avšak jeho hodnota nepřesahuje minimální náklady konkursu, anebo v situaci, kdy dlužník sice má majetek v hodnotě, která přesahuje náklady konkursu, avšak tento majetek bude s největší pravděpodobností neprodejný.

Poslední překážka, která zabraňuje prohlášení konkursu se týká dlužníků, jejichž převážným předmětem podnikání je zemědělská prvovýroba. Konkurs nelze prohlásit pouze v určitém vymezeném období, a to od 1. dubna do 30. září.[43] I v této době však nic nebrání tomu, aby soud činil potřebná opatření týkající se zjištění rozhodných skutečností, zda nastal úpadek a po odpadnutí této překážky konkurs eventuálně prohlásit.

Pro úplnost bych ráda dodala, že se také může stát, že úpadce zemře. Mohou nastat dvě odlišné situace. První se týká případů, kdy smrt úpadce nastane až po prohlášení konkursu. V tomto případě dědicové nastupují do konkursního řízení na místo úpadce a získávají stejné procesní postavení jako ostatní účastníci konkursu. Soud projedná a schválí zprávu o dosavadních výsledcích konkursu a poté konkurs zruší a zprávu

[41] § 12a odst.2, § 67c odst. 1 ZKV
[42] § 20 zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích
[43] Toto období zohledňuje vegetační období v zemědělské prvovýrobě, předpokládá se, že by se po sklizni mohlo podařit dlužníkovi překonat úpadek.

postoupí soudu příslušnému k projednávání dědictví.[44] Druhá situace se týká případů, kdy dlužník zemře před prohlášením konkursu (v období po podání návrhu na prohlášení konkursu). Zde soud konkursní řízení z povahy věci zastaví.[45]

6.1.1. *Práva a povinnosti úpadce*

Mezi hlavní dlužníkovy povinnosti, dostane-li se do úpadku, patří podat návrh na konkurs. Protože při dalším prodlužování tohoto stavu se dostávají další věřitelé do nevýhody se splácením svých pohledávek. Tuto povinnost však nemá každý dlužník, ale pouze právnická osoba a z fyzických osob jen podnikatelé.

Pokud soud svým usnesením prohlásil na majetek dlužníka konkurs, mění se i jeho práva a povinnosti v řízení. V této fázi řízení je dlužník zatížen spíše povinnostmi, po dobu trvání konkursního řízení je omezen ve svých dispozicích s majetkem, který tvoří konkursní podstatu tak, aby neohrozil cíl konkursu, musí se zdržet jednání směřujícího ke zmenšení tohoto majetku (tzn. je mu odňata dispoziční způsobilost, a to kvůli předejití snahám poškozování konkursního věřitele, ale vlastníkem majetku zůstává i nadále).[46]

V zákoně je řešena pojistka proti takovýmto právním úkonům. Právní úkon dlužníka je neúčinný, avšak pouze tehdy, jestliže by daná dispozice s majetkem měla charakter jednání uvedeného v § 15 ZKV a poškozovala by konkursní podstatu a to jen ve vztahu ke konkursním věřitelům. Smyslem tohoto ustanovení je zabránění úpadci poškozovat věřitele, avšak toto se může týkat jen právních úkonů učiněných v posledních šesti měsících před podáním návrhu na prohlášení konkursu nebo po podání návrhu do jeho prohlášení.

Pokud by jednání přesahovalo úkony taxativně vyjmenované v § 15 ZKV, bylo by možné odporovat právním úkonům podle § 42a Obč. zák. Odporovat je možné proti všem právním úkonům, jež byly učiněny dlužníkem v posledních třech letech, pokud by daný úkon zkracoval věřitele na jejich právech. Domnívám se však, že tento postup je poněkud obtížný, jelikož při uplatnění tohoto institutu je nutno prokázat tzv. subjektivní stránku dlužníka, tj. dlužníkův úmysl zkrátit věřitele a vědomí druhé strany o tomto

[44] § 44 odst.2 ZKV. K projednání dědictví věcně a místně příslušným soudem je okresní soud určený podle § 88 písm. k) OSŘ
[45] § 107 odst. 1,2 a 5 OSŘ
[46] Nejedná se však o ztrátu způsobilosti k právním úkonům podle § 38 Obč. zák.

úmyslu. Odporovatelný právní úkon ztrácí své účinky vůči konkursním věřitelům až na základě pravomocného rozhodnutí soudu. Nutno je poznamenat, že neúčinnost určitých právních úkonů, byl-li prohlášen konkurs, nastává přímo ze zákona, aniž by bylo nutné obtížně prokazovat dlužníkův úmysl.[47] V obou výše uvedených případech, tj. u neúčinného (§ 15 ZKV) a odporovatelného (§ 16 ZKV) právního úkonu platnost vždy zůstává zachována.

Od těchto případů je nutno odlišovat ty právní úkony, které úpadce činil po prohlášení konkursu na jeho majetek a vědomě v této době činil právní úkon, ač věděl, že nemá dispoziční oprávnění s majetkem, je nutno na takový úkon hledět jako na absolutně neplatný podle § 39 Obč. zák.[48]

Z omezení nakládání s majetkem je vyňata běžná obchodní činnost. Vzhledem k tomu, že zákon nestanoví obsah tohoto pojmu, bude nutné vždy posouzení podle okolností konkrétního případu, ke které činnosti je dlužník oprávněn. Nutno je dodat, že dlužník není povinen dbát o péči ve prospěch konkursní podstaty, ani ji jinak spravovat. Jeho povinnosti se omezují na povinnost informační při zjišťování skutečného stavu jeho majetku. Za tím účelem sestavuje seznam svého majetku, dlužníků a věřitelů, odevzdá správci všechny potřebné doklady a poskytne mu nutná vysvětlení. Pro případ, že dlužník své informační povinnosti nesplní, se nabízí použití ustanovení občanského soudního řádu týkající se předvolání, předvedení a pořádkového opatření v podobě pokut.[49]

Práva úpadce jsou oproti povinnostem zanedbatelná. K asi tomu nejdůležitějšímu patří popírání pravosti, výši i pořadí všech přihlášených pohledávek v přezkumném řízení. Navíc jeho účast je v tomto řízení nezbytná, bez přítomnosti úpadce nemůže toto řízení proběhnout.

6.1.2. *Postavení úpadce v nové právní úpravě*

Nový insolvenční zákon podobně jako stávající právní úprava rozlišuje dvě formy úpadku, a to platební neschopnost a předlužení, pouze je v některých směrech pozměňuje a doplňuje. Pro právní jistotu subjektů a pro vyšší předvídatelnost

[47] § 14 odst. 1 písm. a) ZKV
[48] Takovým právním úkonem by mohla být naplněna i skutková podstata trestného činu porušení povinnosti v řízení o konkursu, podvodu, poškozování věřitele nebo zvýhodňování věřitele aj.
[49] Konkrétně by se jednalo o ustanovení § 51-53 OSŘ

rozhodování insolvenčního soudu nový IZ zpřesňuje lhůty, které se týkají doby, po kterou není dlužník schopen plnit své peněžité závazky a nahrazuje je konkrétním časovým úsekem. Stávající právní úprava požaduje, aby tento stav trval delší dobu. Neurčitý pojem „delší doba“ byl vykládán judikaturou.

Předpokladem obou forem úpadku i nadále zůstává existence více věřitelů s peněžitými závazky, tento stav trvá po určitou dobu a dlužník není k úhradě schopen.

V případě úpadku pro platební neschopnost se nově přenáší na dlužníka břemeno tvrzení a břemeno důkazní, zda je schopen své závazky plnit, a to formou vyvratitelné právní domněnky (vždyť dlužník je jediným subjektem, v jehož zájmu je tvrzení věřitele o úpadku vyvrátit). Zákon požaduje, aby měl dlužník více věřitelů (tj. alespoň dva), byl v prodlení s placením peněžitých závazků nejméně 30 dnů[50] a nebyl tyto závazky schopen plnit. Vypovídací hodnotu má právě doba, po kterou je dlužník v prodlení s placením. Je sice možné, že dlužník nehradí své závazky z jiných příčin, než-li z důvodu své platební neschopnosti. Avšak je spravedlivé po něm žádat, aby v takovém případě nesl břemeno tvrzení a důkazní zda tomu tak opravdu je. Obdobná konstrukce nově platí, pokud dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků nebo tyto závazky neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti nebo není-li možné dosáhnout uspokojení některé z vykonatelných pohledávek za dlužníkem výkonem rozhodnutí nebo exekucí. Přitom stále platí podmínka, že musí mít dlužník více věřitelů a prodlení s placením nejméně 30 dnů po lhůtě splatnosti. Případné tvrdosti této úpravy je možné řešit v průběhu insolvenčního řízení návrhem na vyhlášení moratoria (§ 75 a násl. IZ) a v době před zahájením insolvenčního řízení návrhem na vyhlášení předběžného moratoria (§ 84 a násl.).

Úpadek ve formě předlužení je omezen, stejně jako stávající právní úprava, jen na právnické osoby nebo fyzické osoby, které jsou podnikateli. Při definici předlužení se zohledňují budoucí očekávané výnosy dlužníka, nově se však přihlíží k souhrnu všech jeho závazků, nikoli jen splatných, jako tomu bylo dosud.

Dlužník, má-li být proti němu vedeno insolvenční řízení, musí být samostatným právním subjektem. Proto také i nový IZ nepřipouští insolvenční řízení proti subjektům nemající právní subjektivitu.

Nový IZ vyjímá ze své působnosti určité subjekty, které jeho režimu nepodléhají. Jejich vymezení je se rozšiřuje pouze nepatrně, a to výslovně o Českou národní banku a

[50] Lhůta 30 dnů navazuje na § 369a Obch. zák., který na obdobně konstruovanou lhůtu váže vznik práva na zaplacení úroku z prodlení

Všeobecnou zdravotní pojišťovnu, jakožto subjekty zřízené zákonem. Jejich postavení a úkoly jsou vymezeny v konkrétním zákoně. Vynětí z působnosti zákona je konstruováno obdobně, vyloučení se týká opět státu (nyní je výslovně uveden), územních samosprávných celků a právnických osob se státními zárukami a nově také právnické osoby, za které se zaručil vyšší územně samosprávný celek (tj. kraj). V případě záruk poskytnutých obcemi, jako základními územně samosprávnými celky, není možné očekávat, že by garance jimi poskytnuté vedly k plnému uspokojení věřitelů, navíc by nebylo možné vyloučení účelové manipulace s takto poskytnutými zárukami.

Garance státu nebo vyššího územně samosprávného celku by měly být poskytnuty právnickým osobám před zahájením insolvenčního řízení. V případě, že garance bude dlužníkovi poskytnuta až po zahájení řízení, avšak ještě před rozhodnutím o úpadku, insolvenční soud návrh zamítne.[51] Účinky zákona však na tyto případy beze zbytku vyloučit nelze, protože insolvenční řízení již probíhá, a některé účinky se v určitém směru již musely projevit.

V § 6 odst. 2 IZ jsou vyjmenovány subjekty, které režimu IZ nepodléhají jen dočasně. Jedná se o finanční instituce, po dobu, po kterou jsou nositeli licence k jejich činnosti, dále jsou to politické strany a hnutí po dobu ode dne vyhlášení voleb (stávající ZKV v podobné situaci konstruoval zákaz prohlášení konkursu) a zdravotní pojišťovny, zřízené dle zákona č. 280/1992 Sb.,[52] a to pouze po dobu, po kterou jsou nositelem oprávnění k provádění veřejného zdravotního pojištění. U všech výše jmenovaných subjektů je vynětí odůvodněno jejich specifickým postavením a úkoly, které plní, navíc úpadek finančních institucí se řeší zvláštním způsobem. Nová právní úprava nepřebírá vyloučení pro určité období z působnosti zákona subjekty provozující zemědělskou prvovýrobu. Jejich úpadek by nyní bylo možné řešit cestou návrhu na vyhlášení moratoria nebo předběžného moratoria.

Stávající právní úprava řeší zřejmý nedostatek majetku dlužníka zamítnutím návrhu na prohlášení konkursu. Nyní nelze zamítnout insolvenční návrh jen z toho důvodu, že majetek dlužníka nebude postačovat k úhradě nákladů řízení. Zaplatí-li navrhovatel zálohu na náklady insolvenčního řízení, má právo požadovat, aby bylo

[51] § 143 odst. 4 IZ
[52] Zákon č. 280/1992 Sb., o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách, ve znění pozdějších předpisů

vydáno rozhodnutí o úpadku dlužníka. Navíc konkursy s nedostatečným majetkem je možno řešit ustanoveními o nepatrném konkursu.[53]

Co se týče práv a povinností dlužníka, nový insolvenční zákon zavádí zásadní změnu v jeho právním postavení. Účinky, které byly dosud spojovány s prohlášením konkursu nově spojuje v § 111 odst. 1 IZ již se zahájením insolvenčního řízení[54] a tyto účinky trvají až do skončení insolvenčního řízení nebo do schválení reorganizačního plánu, bude-li schválena reorganizace. Tyto účinky staví na koncepci jednotného insolvenčního řízení, které je založeno na jednotném insolvenčním návrhu.

Oproti současné právní úpravě dochází k určitému upřesnění, dlužník je povinen zdržet se nakládání se svým majetkem, pokud by mělo jít o podstatné změny ve skladbě, využití nebo určení tohoto majetku anebo jeho nikoli zanedbatelné zmenšení, přičemž toto omezení se netýká úkonů nutných k provozování podniku v rámci obvyklého hospodaření k odvrácení hrozící škody, k plnění zákonné vyživovací povinnosti a ke splnění procesních sankcí. Porušení výše uvedených povinností IZ sankcionuje neúčinností takového právního úkonu, a to ve vztahu vůči věřitelům.

Domnívám se, že citované ustanovení je neurčité a je způsobilé vyvolat právní nejistotu ohledně rozsahu dovolených právních úkonů dlužníka. Nová právní úprava je zásadním zásahem do vlastnických práv srovnatelným např. s účinky nařízené exekuce. Vždyť v případě insolvenčního návrhu k zákazu nakládání s majetkem postačí tvrzení navrhovatele, aniž by ještě o uplatněném nároku rozhodoval nezávislý soud. Tato úprava je navíc velmi snadno zneužitelná při podávání spekulativních návrhů na konkurs a může se stát velmi účinným prostředkem v nekalém konkurenčním boji mezi podnikateli. Dalším velmi diskutabilním účinkem spojeným s podáním insolvenčního návrhu je např. zákaz provedení exekuce, která by postihovala majetek dlužníka.[55] Toto ustanovení umožňuje i v případě zjevně bezdůvodného insolvenčního návrhu mařit uspokojení vymahatelných pohledávek za dlužníkem a oslabí tak vymahatelnost práva.

Odlišně jsou upraveny práva a povinnosti dlužníka v případě, kdy byla soudem schválena reorganizace. Dlužník se stává v průběhu reorganizace tzv. dlužníkem s dispozičními oprávněními, avšak také s určitými omezeními. Např. právní úkony, které mají zásadní význam pro nakládání s majetkovou podstatou,[56] může dlužník činit

[53] § 314 a 315 IZ
[54] Insolvenční řízení se zahajuje na návrh, a to dnem, kdy tento návrh dojde věcně příslušnému soudu
[55] § 109 odst. 1 písm. c) IZ
[56] Za právní úkony mající zásadní význam pro nakládání s majetkovou podstatou se považují úkony, jejichž důsledkem se významně mění hodnota majetkové podstaty nebo míra uspokojení věřitelů.

pouze se souhlasem věřitelského výboru, nad činností dlužníka insolvenční správce vykonává dohled a navíc mu může insolvenční soud kdykoli zakázat nakládání s majetkovou podstatou, pokud by vznikly pochybnosti o jeho poctivém jednání. Zákonodárce se zde snaží vyvážit dva protichůdné cíle, a to snahu ochránit majetek dlužníka za účelem co nejvyššího uspokojení věřitelů, a zároveň motivovat management dlužníka tím, že mu je ponechána šance zachovat si své pravomoci a tedy i příjmy.

6.2. *Konkursní věřitelé*

Druhou skupinu účastníků řízení tvoří věřitelé, kteří v řízení uplatňují své nároky. ZKV je označuje v § 7 jako tzv. konkursní věřitele. Pojem věřitel je pojmem hmotněprávním, pojem konkursní věřitel je užší pojem, je to procesní termín. Proto konkursním věřitelem nemůže být osoba, která nemá právní subjektivitu podle hmotného práva.

Účastník se stává konkursním věřitelem až okamžikem uplatnění svého nároku. V první fázi řízení, tj. po podání návrhu na konkurs až do jeho vyhlášení je účastníkem řízení na straně věřitelů pouze navrhovatel, pokud návrh na konkurs nepodal sám dlužník a v jeho druhé fázi, tj. po prohlášení konkursu všichni ti, co přihlásili své pohledávky. Počet konkursních věřitelů není konstantní po celou dobu řízení jako je tomu v klasickém soudním řízení dle OSŘ, ale mění se v jeho průběhu.

Věřitel, který podal návrh na prohlášení konkursu, chce-li být účastníkem řízení i po prohlášení konkursu, musí podat u soudu podle § 20 ZKV ve stanovené lhůtě přihlášku pohledávky.[57] Tato přihláška věřitelovy pohledávky do konkursu je podání, které má charakter žaloby, proto musí obsahovat zákonem požadované náležitosti (§ 42 odst. 4 a § 79 odst. 1 OSŘ).[58] Samotné podání návrhu na prohlášení konkursu, přistoupení k návrhu na prohlášení konkursu ani odpověď soudu nebo věřiteli na dotaz, zda je dotázaná osoba úpadcovým věřitelem není považováno za uplatnění nároku.

Účastníkem se stává každý, kdo takto uplatní svůj nárok, i když podle hmotného práva není věřitelem a je jím až do okamžiku, kdy je jeho pohledávka úspěšně popřena.

[57] Někteří věřitelé svou pohledávku přihlašovat nemusí, je to např. manžel úpadce, kterému vznikla pohledávka z vypořádání SJM (§ 26a odst.3 ZKV), nebo také § 28 odst. 2 ZKV
[58] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR č. 32 Cdo 906/98

Z povahy věci tedy vyplývá, že věřitelé, kteří své pohledávky nepřihlásili, zůstávají jen obecnými věřiteli, jejichž pohledávky nemohou být uplatněny v konkursním řízení.

Za účastníky konkursního řízení nelze považovat věřitele, kteří se účastní jednání v ochranné lhůtě, protože jejich účast na tomto jednání totiž není uplatněním nároku. ZKV jim přiznává pouze práva a povinnosti účastníka, která jsou přiměřená pro jejich účast v této fázi řízení, z ustanovení § 5b odst.3 ZKV vyplývá, že nejsou považováni za konkursní věřitele.

Pohledávky věřitelů musí existovat v den prohlášení konkursu (tzn. musely vzniknout před tímto dnem), a to bez ohledu na jejich splatnost. Další nutnou podmínkou je, že se jedná o nároky úpadcových osobních věřitelů, které jsou majetkové povahy (to proto, aby mohly být uspokojeny ze společné konkursní podstaty), naturální obligace jsou jako konkursní pohledávky z povahy věci vyloučeny. Zároveň však nesmí jít o nároky za podstatou nebo o nároky vyloučené z konkursu.

Konkursní věřitel může i v průběhu konkursu svou pohledávku nebo i její část bez omezení postoupit, tj. převést práva povinnosti. S postoupenou pohledávkou přechází na nový subjekt (postupníka) i příslušenství pohledávky a všechna práva s pohledávkou spojená.[59] Z procesního hlediska, aby nastala změna v osobě konkursního věřitele v řízení, musí dosavadní konkursní věřitel, (tj. postupitel) podat soudu návrh, že na jeho místo účastníka vstupuje do řízení jako nový konkursní věřitel (postupník). Nový konkursní věřitel musí s tímto souhlasit a musí přijmout stav řízení, jaký tu je v době jeho přistoupení k řízení, souhlas úpadce se nevyžaduje. Jestliže se prokáže, že po zahájení řízení nastala uvedená skutečnost, soud návrhu usnesením vyhoví.

Dojde-li k přechodu přihlášené pohledávky na jinou osobu z důvodu smrti konkursního věřitele (fyzické osoby), bude nutné po určitou dobu v konkursním řízení pokračovat se všemi dědici. Jejich okruh soud zjistí dotazem u příslušného okresního soudu, a teprve podle výsledku dědického řízení přijme soud usnesení o tom, s kým konkrétně bude nadále v konkursním řízení pokračováno.

V případě přechodu přihlášené pohledávky na jinou osobu v důsledku zániku konkursního věřitele jako právnické osoby, soud nejdříve učiní dotaz na příslušnou evidenci (obchodní rejstřík, rejstřík nadací apod.), kdo je právním nástupcem zaniklého

[59] § 524 Obč. zák.

konkursního věřitele. Až poté přijme usnesení, s kým bude nadále v řízení pokračováno.[60]

Z povahy konkursního řízení vyplývá, že přerušení řízení není možné, (§ 66b odst. 3 ZKV), protože zánik jednoho z řady konkursních věřitelů není takovou skutečností, která by bránila pokračování konkursu.

Jak jsem již uvedla v kapitole 7. této diplomové práce, po prohlášení konkursu platí zásada rovného postavení všech věřitelů (tzv. zásada „par conditio creditorum"). Ta je však prolomena u určitých skupin věřitelů, výhody jsou pro jejich zvláštní povahu poskytovány přímo ze zákona, úpadkové právo je dělí podle míry a způsobu uspokojení jejich pohledávek. Mezi tyto výjimky se považují věřitelé pohledávek, které jsou v konkursu vyloučeny z uspokojení podle § 33 odst. 1 ZKV, věřitelé, kteří uplatňují nárok na vyloučení věci z konkursní podstaty podle § 19 odst. 2, tito věřitelé uplatňují svůj nárok v incidenčním sporu, proto nejde o konkursní věřitele. Dále sem patří tzv. oddělení věřitelé, tj. věřitelé pohledávek, které jsou zajištěny zástavním nebo zadržovacím právem, popř. jiným zajišťovacím způsobem. Tito účastníci řízení mají zvláštní postavení do výše hodnoty jejich zajištění a nakonec sem spadají tzv. věřitelé za podstatou, jejichž pohledávky vznikly až po prohlášení konkursu (dle § 31 odst. 2 ZKV) a jim naroveň postavení věřitelé, kteří jsou považováni za účastníky se zvláštním postavením (§ 33 odst. 3 ZKV).

V následujících podkapitolách se pokusím nastínit zvláštnosti těch skupin věřitelů, kteří mají v konkursním řízení nějaké zvláštní postavení, a kteří se nějakým způsobem od obecných konkursních věřitelů liší.

6.2.1. *Věřitelé vyloučení z konkursu*

Z konkursního řízení jsou vyloučeni věřitelé, jejichž pohledávky mají určitý, akcesorický charakter. Jejich taxativní vymezení obsahuje § 33 ZKV, k těmto pohledávkám se nepřihlíží jak v průběhu konkursu a ani nebudou součástí rozvrhového usnesení. Vyloučení těchto věřitelů nastává přímo ze zákona, soud o tom žádné usnesení nevydává. Jejich nároky nezanikají, jako právní vztahy trvají dále, avšak lze se jich domáhat až po skončení konkursu. Tyto pohledávky se uplatňují samostatně, přestože

[60] ZKV neobsahuje speciální ustanovení týkající se postoupení pohledávek, ani zánik způsobilosti subjektu být účastníkem řízení, proto se podpůrně použije OSŘ, a to konkrétně § 107 a 107a

v takovém řízení nelze po dobu konkursu pokračovat. Pokud je věřitel takto samostatně uplatní, nebude mu ohledně těchto pohledávek běžet po dobu trvání konkursu promlčecí lhůta.

Na prvním místě zákon vylučuje pohledávky věřitelů, které se týkají úroků, a to jen v případě, pokud přirostly k pohledávce v době po prohlášení konkursu. Tyto úroky se nepřezkoumávají a neuspokojují. Důvodem je zabránění neustálého narůstání výše úroků i po prohlášení konkursu a také by tím byla porušena zásada parity věřitelů, protože věřitelé s více úročenými pohledávkami by měli vyšší podíl na konkursní podstatě, byli by zvýhodňováni oproti věřitelům s méně úročenými pohledávkami nebo dokonce neúročenými vůbec.

Úroky vzniklé před prohlášením konkursu se připočtou k základní pohledávce a uplatňují se spolu s ní. Za úroky pohledávek věřitelů se považují veškeré úroky, nezáleží na způsobu jejich vzniku, mohou tedy být smluvní i zákonné (z prodlení).[61]

Mezi další pohledávky, které zákon vylučuje z uspokojení, patří náklady účastníků (tj. úpadce a konkursních věřitelů), které jim vznikly účastí na konkursním řízení. Jedná se zejména o hotové výdaje konkursních věřitelů, úpadce a jejich zákonných zástupců (tj. poštovné, jízdné, stravné, nocležné apod.), jejich ušlý výdělek, náklady důkazů, tlumočné a odměna za zastupování, je-li zástupcem advokát.

Nároky věřitelů z darovacích smluv jsou také vyloučeny z upokojení v konkursu, tzn. obdarovaný nemůže podat přihlášku do konkursu. Jedná se však pouze o situace, kdy k uzavření smlouvy došlo před prohlášením konkursu, avšak dar nebyl v době prohlášení konkursu dosud obdarovanému předán nebo darovací smlouva o nemovitosti nenabyla účinnosti vkladem do katastru nemovitostí. Taková darovací smlouva může být navíc neúčinná podle § 15 odst. 1 písm. c) ZKV nebo se lze její neúčinnosti dovolat odporem podle § 16 ZKV.

Zákon vylučuje z uspokojení v konkursu také mimosmluvní sankce, které postihují majetek úpadce. Za tyto sankce se považují zejména veškeré zákonné postihy, které vznikly před nebo i po prohlášení konkursu, aniž by je úpadce na sebe dobrovolně převzal. Jedná se zejména o peněžité tresty ukládané soudy podle trestního zákona, pokuty ukládané orgány veřejné správy a správní sankce ukládané správními orgány podle zvláštních zákonů.

[61] Úroky, úroky z prodlení, poplatek z prodlení a náklady spojené s uplatněním pohledávky jsou obecně považovány za příslušenství pohledávky (§ 121 odst. 3 Obč. zák.).

Výjimku tvoří tzv. penále vzniklé před prohlášením konkursu, pro včas a ve správné výši nezaplacené daně, poplatky, cla, pojistné na sociální zabezpečení, státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění. Z toho vyplývá, že je nutno pro potřebu rozvrhu toto penále vypočítat jako konkrétní částku ke dni prohlášení konkursu.[62]

A jako poslední z akcesorických pohledávek jsou vyloučeny veškeré smluvní pokuty (protože mají stejnou funkci a povahu jako úroky z prodlení), avšak pouze za podmínky, že nárok na ně vznikl až po prohlášení konkursu.

Z povahy věci jsou z konkursu vyloučeni také věřitelé, jejichž pohledávky nejsou majetkové. Tyto pohledávky však nezanikají, trvají i nadále i po prohlášení konkursu, lze je uplatnit mimo konkursní řízení. Mají charakter nároků trpění, opomenutí nebo úpadcovo plnění nezastupitelné povahy.

Do rozvrhového usnesení lze zahrnout pouze zjištěné pohledávky, proto u některých pohledávek, které jsou doposud sporné, nejsou přesně zjištěny, a dále u nepravomocně skončených sporů, tedy všech takových pohledávek, které mohou být rozvrhem dotčeny, platí, že se uloží do úřední úschovy a po splnění podmínek se rozvrhnou novým rozvrhovým usnesením, tj. buď se vyplatí věřitelům nebo se rozdělí poměrně mezi ostatní věřitele.

6.2.2. *Věřitelé s nároky na vyloučení věci z konkursní podstaty*

Správce konkursní podstaty má povinnost zapsat do podstaty všechen majetek, který dohledá a to včetně takového, o kterém má pochybnosti, že do podstaty patří. Jedná se o nároky třetích osob na vydání věcí, které tvrdí, že věc nebo právo je v jejich vlastnictví, a úpadce měl tyto věci pouze v nájmu, ve výpůjčce, v úschově apod. V případě těchto pochybností, správce přesto tuto věc do podstaty zapíše, avšak s poznámkou o nárocích nebo důvodech, pro které je zařazení zpochybňováno.

O zápisu poznámky správce současně informuje soud, aby mohl vyzvat věřitele a stanovit mu lhůtu k podání žaloby, pokud tak již dosud tato osoba sama neučinila. Věřitel, který se domnívá, že věc nebo právo patří jemu, uplatňuje u soudu svou vylučovací (excindační) žalobu proti správci, že věc byla pojata do podstaty

[62] Přírůstky těchto penále, které vznikají po prohlášení konkursu se zařazují mezi tzv. pohledávky za podstatou, a o těchto pohledávkách je pojednáno v kapitole 7.2.4. této diplomové práce.

neoprávněně. Legitimace k vylučovací žalobě je dána již tím, že věc byla pojata správcem do soupisu podstaty neoprávněně. Tato žaloba je žalobou určovací,[63] protože žalobce se v ní domáhá určení, zda konkrétní věc či právo patří do konkursní podstaty. Nejedná se však o žalobu na určení vlastnického práva, protože se nemění vlastník majetku, vlastnické právo k věci se v tomto případě neurčuje. Spor bude rozhodován v nalézacím sporném řízení. Tento nárok je uspokojen pouze tím, že daná věc bude vyloučena ze soupisu konkursní podstaty. K uspokojení nároků tohoto druhu proto nemusí dojít v peněžní formě. Tyto pohledávky je možné uspokojit kdykoliv po vyhlášení konkursu.[64]

V případě, že věřitel nedodrží lhůtu k podání žaloby, která mu byla soudem určena, nebo byla-li včas podaná žaloba zamítnuta, platí nevyvratitelná právní domněnka, že věc nebo právo bylo pojato do soupisu oprávněně a je tedy součástí konkursní podstaty. Po této lhůtě se již osoba nemůže domáhat práva k věci a musí strpět, aby věc byla podrobena režimu konkursu.[65]

Po podání excindační žaloby ZKV správci zakazuje jakoukoli dispozici s majetkem, který je předmětem žaloby. Správce však může odvrátit hrozící škodu na tomto majetku, je však vhodné, aby si ohledně těchto úkonů raději předem vyžádal stanovisko věřitelského orgánu nebo pokyn soudu.[66]

Vylučovací žalobu může podat i manžel úpadce, pokud již proběhlo v rámci konkursu vypořádání společného jmění manželů. Ten žádá o vyloučení těch věcí z podstaty, které se díky vypořádání staly jeho výlučným vlastnictvím.

6.2.3. *Oddělení věřitelé*

Oddělení věřitelé jsou zvláštní kategorií věřitelů a představují jednu z výjimek ze zásady „par conditio creditorum“. Mají oproti ostatním věřitelům výhodnější postavení, a to tím, že dochází k jejich oddělenému a vyššímu uspokojení z tzv. zvláštní podstaty a před ostatními věřiteli mají vždy přednost (a to i před věřiteli za podstatou). Tuto tzv. zvláštní podstatu tvoří věci, které sloužily k zajištění jejich pohledávky a samozřejmě

[63] § 80 písm. c) OSŘ
[64] V období před vyhlášením konkursu by se jednalo o soukromoprávní nárok na vydání věci.
[65] Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1908/98
[66] Avšak k prodeji věcí, které jsou bezprostředně ohroženy zkázou nebo znehodnocením, souhlasu soudu není třeba (§ 27 odst. 2 ZKV)

nutnou podmínkou je, že jsou ve vlastnictví úpadce. Nároky těchto věřitelů se uspokojují z výtěžku prodeje těchto věcí. Způsob uspokojení pohledávek oddělených věřitelů také podléhá režimu ZKV, proto zpeněžení provádí správce podstaty.

Jelikož se oddělení věřitelé řadí také mezi konkursní věřitele, považují se za účastníky řízení, a proto je nutné, aby stejně jako ostatní konkursní věřitelé, uplatnili svůj nárok přihláškou pohledávky ve lhůtě stanovené soudem v usnesení o prohlášení konkursu.

Podle taxativního výčtu § 28 odst. 1 ZKV je možno takto odděleně uspokojit výlučně pouze věřitele, jejichž pohledávka byla zajištěna právem zástavním, zadržovacím, převodem práva nebo postoupením pohledávky.

Pouze pro úplnost výkladu doplním, že zástavní právo se řídí dle § 152 a násl. Obč. zák., a to bez ohledu na způsob vzniku, lhostejno, zda k němu došlo smluvně, dědickou dohodou nebo ze zákona, řadí se sem také i tzv. soudcovské zástavní právo dle § 338a OSŘ. Předmět zástavy není rozhodující, mohou to být věci movité, nemovitosti i pohledávky. Zadržovací právo je upraveno v § 175 a násl. Obč. zák. Převod práva a postoupení pohledávky jsou podobnými instituty, jsou upraveny v § 553 a 554 Obč. zák.

Věřitelé, jejichž pohledávka byla zajištěna jiným způsobem, např. bankovní zárukou, jistotou nebo ručením, nelze považovat za oddělené věřitele a tudíž mají postavení jako „obyčejní“ konkursní věřitelé.

Po zpeněžení věci mohou být věřitelé z tohoto výtěžku uspokojeni, a to do výše 70% jejich pohledávky.[67] Správce však nejdříve odečte náklady spojené s udržováním, správou a prodejem zpeněžené věci a teprve poté výtěžek oddělenému věřiteli se souhlasem soudu vydá. Smyslem redukce čistého výtěžku ze zpeněžení věci je, aby také ostatní konkursní věřitelé, jejichž pohledávky nebyly ničím zajištěny, měli alespoň 30% podíl na výtěžku zpeněžení pohledávek oddělených věřitelů.

Jestliže výtěžek z prodeje věci převyšuje věřitelovu pohledávku, bude tento přebytek rozdělen mezi ostatní konkursní věřitele. Pokud by však výtěžek z prodeje byl nižší než pohledávka odděleného věřitele, má takový věřitel ohledně svého neuspokojeného zbytku stejné postavení jako jiní konkursní věřitelé a účastní se spolu s nimi rozvrhu výtěžku. Tj. neuspokojená část se ze zákona považuje za přihlášenou

[67] Z dikce § 28 odst. 4 ZKV by se mohlo zdát, že tato částka může být i nižší, a že podíl 70% je stanoven jako maximální. Avšak ZKV nestanoví, za jakých podmínek by bylo možné snížit výtěžek pod 70%, a proto jej nelze dále jakkoli redukovat.

pohledávku podle § 20 ZKV a tudíž ji oddělený věřitel nemusí znovu přihlašovat. Jeho pohledávka se uspokojuje ve druhé třídě (tj. jako poslední).

Oddělení věřitelé také patří do skupiny věřitelů (§ 31 odst. 1 ZKV), k jejichž uspokojení může dojít kdykoliv během konkursního řízení. Jejich pohledávka se neuspokojuje v konkursu poměrně s ostatními věřiteli, kteří jsou děleni do jednotlivých tříd a kteří musí čekat, až soud vydá rozvrhové usnesení o tom, jak budou uspokojeni. Jedinou podmínkou, kterou zákon vyžaduje k samotnému proplacení pohledávky, je souhlas soudu.

Aby bylo možno pohledávku věřitele odděleně uspokojit, je nutné, aby toto právo vzniklo již před prohlášením konkursu a stále trvalo i v době jeho prohlášení. Jestliže však právo věřitele, který má nárok na oddělené uspokojení vzniklo v době dvou měsíců před podáním návrhu na prohlášení konkursu, jeho právo na oddělené uspokojení prohlášením konkursu zaniká. Pokud byly tyto věci, práva nebo pohledávky v této dvouměsíční době navíc zpeněženy, musí být jejich výtěžek zahrnut do konkursní podstaty.[68] Jelikož po prohlášení konkursu majetek tvořící konkursní podstatu není v dispozici úpadce, proto z povahy věci není možné, aby zajišťovací práva byla na konkursní podstatě v této době zřízena. Jestliže dojde ke zrušení konkursu z toho důvodu, že zde nebyly podmínky pro jeho prohlášení a jestliže současně také nedošlo v konkursu k prodeji věci, mohou tyto práva znovu ožít. Při zrušení konkursu z jiných důvodů tyto práva znovu uplatnit nelze, přestože věci, k nimž se tyto práva vztahují, prodány nebyly.

Může se stát, že ke stejné věci bude existovat současně více zástavních práv různých věřitelů.[69] Tím dojde ke kolizi pořadí mezi jednotlivými oddělenými věřiteli. K této kolizi může dojít v případě, že výtěžek zpeněžení tzv. zvláštní podstaty nebude stačit k uspokojení všech oddělených věřitelů. Proto ZKV ve svém § 28 odst. 3 stanoví rozhodující okamžik pro pořadí jejich uspokojení. Tímto okamžikem je vznik právního důvodu odděleného uspokojení, tj. přednostní uspokojení starších práv před právy mladšími. V případě, že zástavou je nemovitost, platí, že pro vznik zástavního práva je rozhodující den záznamu do katastru nemovitostí, u jiných zajišťovacích smluv bude rozhodující datum uzavření předmětné smlouvy.

Pokud je právo, které se opírá o oddělená uspokojení předmětem soudního sporu, a toto řízení bylo zahájeno před prohlášením konkursu, může se v takovém řízení

[68] § 14 odst. 1 písm. f) ZKV
[69] To, že k téže věci může být zřízeno více zástavních práv, vyplývá z dikce § 165 odst. 2 Obč. zák.

pokračovat i po prohlášení konkursu. Navíc takové řízení je možno zahájit i po prohlášení konkursu, avšak odpůrcem v řízení může být pouze správce konkursní podstaty.

Po zpeněžení dochází k zániku těchto zajišťovacích práv. Nový nabyvatel je tudíž oproštěn od všech práv, která doposud na věci vázla a svým způsobem věc znehodnocovala. Pokud nebyl oddělený věřitel v konkursu plně uspokojen, jeho zbytek pohledávky vůči úpadci nezaniká, zajištění však zanikne. Stejně tak zanikne i zajištění pohledávek, které věřitelé do konkursu vůbec nepřihlásili nebo i práv, která již byla založena, ale která dosud z nejrůznějších důvodů nenabyla účinnosti.

6.2.4. *Věřitelé za podstatou*

Pohledávky věřitelů za podstatou tvoří samostatnou skupinu pohledávek, řadí se mezi tzv. nekonkursní pohledávky, které vznikají zásadně až po prohlášení konkursu. Dochází k nim z potřeby konkursního řízení, ale nemají však jednotnou povahu. Jejich uspokojení se musí věřitelé domáhat přímo vůči správci podstaty, nikoli přihláškou pohledávky postupem podle § 20 ZKV, nikdy se nepřezkoumávají. Správce je může uspokojit jakmile byly určeny a staly se splatnými, k jejich uspokojení dochází v plné výši (dokládají se zpravidla příslušným účetním dokladem). Pokud je správce podstaty neuhradí, lze je proti němu uplatnit žalobou.

Mezi tyto pohledávky patří hotové výdaje a odměna správce podstaty, které mají jednorázovou povahu nebo zálohy na hotové výdaje. Jedná se zejména o jeho cestovní výdaje, poštovné, telekomunikační poplatky, znalecké posudky, překlady aj. Tyto hotové výdaje správce nelze paušalizovat. Zálohy mu mohou být poskytnuty se souhlasem soudu, ostatní výdaje a odměna správce se provádí až v rámci konečného vyúčtování (§ 29 ZKV).

Dále to jsou náklady spojené s udržováním a správou podstaty. Ty slouží k takovému zajištění a správě, aby se hodnota podstaty v průběhu konkursního řízení neznehodnocovala (např. pojištění majetku podstaty, nájemné, dodávky vody a energií, znalecké posudky, zabezpečení požární ochrany, zaplacené úroky z úvěrů apod.).

Náhrada nutných výdajů a odměna likvidátora a odměna odpovědného zástupce za činnost prováděnou po prohlášení konkursu zahrnují analogicky podobné výdaje, jako u správce podstaty. Na základě ustanovení § 13a § 18a ZKV odměnu likvidátora určí

správce se souhlasem soudu. Co se týče odměny odpovědného zástupce, ta je zpravidla určena dohodou, ke které se nevyžaduje souhlas soudu.

Daně, poplatky, pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na veřejné zdravotní pojištění se řadí mezi pohledávky za podstatou pouze v tom případě, pokud došlo k jejich splatnosti po prohlášení konkursu, i přestože ke vzniku daňové povinnosti došlo před prohlášením konkursu. Daně se však musí vztahovat na věci, které tvoří konkursní podstatu. Pokud však byly v době prohlášení konkursu již splatné, uspokojují se v rámci rozvrhu.

Nároky věřitelů ze smluv uzavřených správcem, i ze smluv týkajících se provozování podniku od nichž správce neodstoupil se z povahy věci vždy považují za pohledávky za podstatou. Tato situace nastává v případě, pokud se správce rozhodl i nadále po prohlášení konkursu provozovat úpadcův podnik. ZKV dává správci možnost volby i ohledně jiných smluv, od kterých není výhodné odstupovat a popřípadě ji splnit.

Další pohledávky za podstatou se týkají nároků na vrácení plnění ze smluv, od nichž druhá strana odstoupila podle § 14 odst. 1 písm. a) ZKV. Aby mohl věřitel platně odstoupit, nutnou podmínkou je, že v době uzavření smlouvy s úpadcem o prohlášení konkursu na jeho majetek nevěděl. Dobrá víra umožňuje věřiteli takto odstoupit od smlouvy bez ohledu na to, zda již bylo ze smlouvy plněno či zda se smlouva týkala přímo majetku podstaty.[70]

Mezi pohledávky výživného, které vznikly po prohlášení konkursu, se řadí také všechny pohledávky zákonného výživného. Ty jsou stanoveny v zákoně o rodině.[71] Patří sem zejména vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí, mezi ostatními příbuznými, mezi manžely, výživné rozvedeného manžela a příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce.

A jako poslední skupinu pohledávek za podstatou zákon uvádí pracovní nároky. Týká se to pouze takových nároků, které jsou obsaženy v taxativním výčtu v § 31 odst. 3 ZKV, a které vznikly po prohlášení konkursu nebo v tom měsíci, kdy byl konkurs prohlášen. Co se týče mzdových nároků úpadcových zaměstnanců a jejich odměny za pracovní pohotovost a odměn z dohod konaných mimopracovní poměr, ty se zahrnují do této skupiny pohledávek, i pokud vznikly během posledních tří let před prohlášením konkursu (tím se odlišují od ostatních pohledávek za podstatou).

[70] Dobrá víra nebude dána, pokud v době uzavření smlouvy již byl zápis o prohlášení konkursu v obchodním rejstříku proveden, prohlášení konkursu bylo zveřejněno v Obchodním věstníku nebo na úřední desce soudu.

[71] Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

6.2.5. *Postavení věřitele v novém IZ*

Nový zákon hned v Základních ustanoveních výslovně definuje zásadu rovných možností věřitelů („par conditio creditorum“), jež je důležitým interpretačním pravidlem při použití zákona. Současně je regulována i možnost zákonných výjimek z tohoto pravidla.

Velkou změnou ve srovnání s ZKV je posílení postavení věřitelů. Zatímco dnes se věřitelé účastní započatého řízení až v jeho pozdějších fázích, nový IZ předpokládá jejich aktivní účast již od samého počátku. Za tuto změnu se považuje zejména možnost věřitelů podílet se na výběru způsobu řešení dlužníkova úpadku a také i přímý vliv na výběr osoby správce a to tím, že na nejbližší věřitelské schůzi po přezkumném jednání mohou insolvenčního správce ustanoveného soudem odvolat a usnést se na správci novém. Toto usnesení věřitelů potvrzuje ještě soud. Také i funkce věřitelských orgánů je posílena.

Nová právní úprava soustřeďuje přehledně pojednání o věřitelích do jedné hlavy, a to do hlavy V. (§§ 165 – 204), nepřiznává všem věřitelům stejné postavení, stejně jako tomu je ve stávajícím zákonu o konkursu a vyrovnání.

Na prvním místě je nutno uvést tzv. insolvenční věřitele, kteří podávají přihlášku nebo na něž se tak hledí. Jejich uspokojení je závislé na tom, jakým způsobem bude úpadek dlužníka řešen, a to v případe konkursu rozvrhem, při reorganizaci a oddlužení by se jednalo o plnění reorganizačního plánu nebo oddlužení.

Podskupinu insolvenčních věřitelů tvoří tzv. zajištění věřitelé.[72] Ti také musí podat svou přihlášku pohledávky, ve které se dovolávají svého zajištění a uvádějí okolnosti a připojují listiny na podporu svého tvrzení. Oproti stávajícímu ZKV mají výhodnější postavení, protože se uspokojují ze zpeněžení věci, práva pohledávky nebo jiné majetkové hodnoty, kterou byla jejich pohledávka zajištěna, a to z celé její výše. Zajištění věřitelé poskytli dlužníku úvěr na zajištěné bázi a tedy pravděpodobně za nižší úrokovou marži, než kdyby byl úvěr poskytnut nezajištěný. Z tohoto hlediska je třeba jednoznačně přivítat ust. § 167 IZ, který odstraňuje omezující pravidlo z § 28 odst. 4 ZKV, tedy omezení přednostního uspokojení zajištěného věřitele na 70% výnosu zpeněžení jeho zajištěné pohledávky.

[72] Stávající ZKV užívá pro tyto věřitele termínu oddělení věřitelé, jejichž označení je odvozeno z toho, že jsou uspokojováni ze zvláštní podstaty. Toto pojetí již však neodpovídá novému IZ.

Z toho tedy vyplývá zhoršení postavení věřitelů, kteří nebudou mít svou pohledávku řádně zajištěnou některým ze zajišťovacích institutů, jelikož se v rozvrhu díky zajištěným věřitelům nemusí na ně dostat. Samozřejmě může nastat situace, že ke stejné věci bude existovat více zajištění. Také i nový IZ pamatuje na tuto situaci a stanoví podobně jako ZKV, že pro pořadí jejich uspokojení je rozhodující vzniku zástavního práva nebo doba vzniku zajištění. V případě, že by hodnota zajištění byla nižší než výše zajištěné pohledávky, považuje se za nezajištěnou pohledávku část převyšující zajištění.

Zajištění věřitelé mohou mít motivaci ukončit co nejrychleji podnikání dlužníka a zpeněžit předmět zajištění, a to bez ohledu na to, zda by pro všechny věřitele toto zpeněžení bylo efektivní. Jsou-li totiž věřitelé zajištěni plně či v podstatě plně, z dalšího provozování podniku dlužníka nebudou mít žádný prospěch. Naopak, v případě, že další provozování podniku dlužníka povede ke ztrátě hodnoty jejich zajištění, mohou utrpět majetkovou újmu. Majetkovou újmu pak zajištění věřitelé utrpí vždy, pokud insolvenční právo brání okamžitému zpeněžení jejich zajištění a pokud zajištěným věřitelům zároveň nepřiznává kompenzaci za ušlou časovou hodnotu peněz formou platby úroku z jejich zajištěné pohledávky.

Za druhou skupinu věřitelů se považují věřitelé pohledávek za majetkovou podstatou a věřitelé jim postavení na roveň. Za pohledávky za majetkovou podstatou se považují všechny ty, které vznikly po zahájení insolvenčního řízení a po vyhlášení moratoria (§ 168 odst. 1) nebo po rozhodnutí o úpadku (§ 168 odst. 2). Tento druh pohledávek se uspokojuje také v plné výši kdykoli během řízení po rozhodnutí o úpadku.

Co se týče věřitelů pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou, dochází k jejich rozšíření a zpřesnění ve srovnání se stávajícím ZKV. Byly sem zahrnuty téměř všechny pracovněprávní nároky a to i takové, které se nyní uspokojují jako pohledávky první třídy s určitými výjimkami.[73] Další rozšíření se vztahuje na pohledávky státu na náhradu mzdy, které vyplatil zaměstnancům podle zvláštního zákona.[74] Celý jejich taxativní výčet je obsažen v § 169 IZ, všechny tyto pohledávky se také uspokojují v plné výši kdykoli po rozhodnutí o úpadku.

Věřitelé pohledávek za podstatou a pohledávek jim postavených na roveň se uplatňují vůči insolvenčnímu správci, tudíž již nadále není vyžadováno jejich přihlášení.

[73] Proto již není nutné stanovit pracovněprávní nároky výčtem (jak je tomu nyní v §31 odst. 3 ZKV)
[74] Zákon č. 118/2000 Sb.,o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele

Pokud však insolvenční správce tyto pohledávky neuspokojí v plné výši a včas, může se věřitel domáhat jejich splnění žalobou podanou proti insolvenčnímu správci.

Podobně, jako je tomu v ZKV (§ 33 ZKV), i nová právní úprava počítá s věřiteli, jejichž pohledávky se v řízení žádným způsobem neuspokojují. Jedná se např. o úroky, úroky, úroky z prodlení, pohledávky věřitelů z darovacích smluv, mimosmluvní sankce postihující majetek dlužníka, smluvní pokuty, pokud právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku a náklady účastníků vzniklé v souvislosti s insolvenčním řízení.[75]

Změnou je však zařazení ustanovení o pohledávkách věřitelů, které lze uhradit až po úplném uspokojení ostatních pohledávek. Ty se dělí na tzv. pohledávky podřízené a pohledávky zůstatkové. Za pohledávky podřízené se považují pohledávky, které mají být podle smlouvy uspokojeny až po uspokojení jiné pohledávky dlužníka a pohledávky z podřízených dluhopisů.[76] Tyto pohledávky se uspokojují v závislosti na dohodnuté nebo stanovené míře jejich podřízenosti, jinak se uspokojují poměrně. V původním návrhu zákona se sice počítalo s existencí podřízeného dluhu, nebyla však ponechána trhu dostatečná flexibilita pro smluvní řešení, hovořilo se pouze o podřízených pohledávkách podle zvláštních předpisů a nebyla umožněna smluvní úprava pořadí podřízených pohledávek, při poměrném uspokojení. Tento nedostatek byl nakonec odstraněn.

Za pohledávky zůstatkové se považují pohledávky společníků nebo členů dlužníka, které vyplývají z jejich účasti ve společnosti nebo družstvu. Jejich pohledávky se v insolvenčním řízení neuplatňují, pouze se oznámí insolvenčnímu správci, který povede jejich evidenci. Uspokojují se vždy jako poslední, a to poměrně.

A na posledním místě je nutno uvést ty věřitele, kteří se domáhají rozhodnutí, aby věc, právo, pohledávka nebo jiná majetková hodnota byla vyloučena z majetkové podstaty a to proto, že to vylučuje jejich právo k majetku, nebo že tu je jiný důvod, pro který by tento majetek neměl být zahrnut do soupisu. Mohou tak učinit prostřednictvím vylučovací žaloby dle IZ. Tato žaloba se podává proti insolvenčnímu správci ve lhůtě 30-ti dnů ode dne doručení vyrozumění o soupisu majetku, k němuž uplatňuje právo. Pokud v této lhůtě žaloba podána nebyla, platí nevyvratitelná domněnka, že tento majetek byl do soupisu pojat oprávněně. Stejný účinek má i zamítnutí nebo omítnutí

[75] Taxativní výčet pohledávek tohoto druhu je obsažen v § 170 IZ.
[76] Zákon č. 190/2004 Sb., o dluhopisech

žaloby. Jestliže však již věc byla zpeněžena, má její vlastník právo na vydání výtěžku zpeněžení a také na náhradu škody, pokud mu byla způsobena.

Pokud nastane změna v osobě věřitele, insolvenční soud rozhodne, že místo původního věřitele vstupuje do řízení nabyvatel jeho pohledávky. Tento nabyvatel se stává účastníkem řízení a vstupuje na místo původního věřitele. Tento princip je v podstatě přejatý z občanského soudního řízení, podle kterého je ke změně stran potřeba rozhodnutí soudu. Toto je opodstatněno u řízení, která občanský soudní řád zpravidla upravuje – tedy u dvoustranných sporů či sporů, u nichž je jen zřídka více než několik málo stran, a která mají často výrazně "osobní" povahu. Insolvenční řízení je v tomto ohledu zásadně odlišné. Jednak tím, že počet stran na straně "žalující" (tj. věřitelů) pravidelně dosahuje desítek, někdy až stovek. A za druhé proto, že insolvenční řízení v sobě obsahuje podstatné prvky práva správy (insolvenčních) obchodních společností. Tento element je běžnému civilnímu řízení naprosto cizí. Podle mého názoru by k postoupení pohledávky pouze stačilo předepsanou formou informovat soud a správce, k jeho procesním účinkům by však dále nebylo rozhodnutí soudu třeba.

7. Věřitelské orgány

Jako věřitelské orgány se souhrnně označují zvláštní procesní subjekty, které v rámci řízení vyjadřují stanoviska věřitelů a vykonávají i další oprávnění, které jsou jim svěřeny zákonem, nepovažují se však za účastníky řízení. Uplatňují se pouze v rámci konkursního řízení, mají samostatné postavení a není možné je považovat za zástupce věřitelů ve smyslu ustanovení o zastupování. Proto nemohou zastupovat jednotlivé věřitele při výkonu jejich oprávnění, např. při přihlášce pohledávky, podávání žalob apod. Věřitelské orgány nemají postavení právnické osoby, nedisponují ani žádnou právní subjektivitou, jsou považovány pouze za procesní subjekty, vždyť i jejich zájmy bývají často protichůdné povahy. V konkursním řízení se proto uplatňují z důvodu hospodárnosti řízení. Podle současné právní úpravy se za věřitelské orgány považuje schůze konkursních věřitelů a věřitelský výbor, popřípadě zástupce věřitelů. Pro lepší orientaci v problematice se pokusím v následujícím výkladu nastínit postavení každého z těchto věřitelských orgánů.

7.1. *Schůze konkursních věřitelů*

Tento základní věřitelský orgán s obecnou působností je stanoven přímo zákonem, tj. neustavuje se rozhodnutím soudu, skládá se ze všech konkursních věřitelů, kteří jsou účastníky řízení podle § 7 ZKV. Schůzi věřitelů svolává a řídí soud, a to tehdy, kdykoli je to potřeba ke zjištění stanovisek věřitelů, tato schůze je zvláštním druhem soudního jednání.[77] Z dikce zákona vyplývá, že není možné, aby ji řídila jiná osoba než soudce. Na návrh správce podstaty nebo věřitelského výboru schůzi soud svolá vždy, samotní věřitelé však její svolání nemohou nikterak ovlivnit, návrhy na svolání schůze není soud vázán. Jednání schůze je veřejné, důvody vyloučení veřejnosti se řídí podle §116 OSŘ.

Zákon nestanovuje po prohlášení konkursu pro svolání schůze žádnou lhůtu, vždy to bude záviset na okolnostech konkrétního konkursu, avšak první schůzi by měl soud svolat co nejdříve (svolat schůzi je možné již současně s prohlášením konkursu). Na druhou stranu, svolá-li soud schůzi konkursních věřitelů příliš brzy, nemusí mu být v této době známý počet konkursních věřitelů, proto by bylo vhodné, kdyby se schůze

[77] Schůzi věřitelů je nutno odlišovat od jednání soudu s věřiteli, což je pouze jeden z procesních úkonů soudu (§ 115 a násl. OSŘ).

konala až po přezkumném jednání. V této době již bude zřejmé, které pohledávky byly zjištěny a které zůstaly sporné. Obligatorní svolání schůze konkursních věřitelů také stanoví § 5b odst. 5 ZKV, pokud byla povolena ochranná lhůta.

Co se týče formy svolání schůze konkursních věřitelů, zákon požaduje pouze oznámení vhodným způsobem s uvedením dne a předmětu jednání. V praxi se většinou bude jednat o vyvěšení usnesení o svolání schůze na úřední desce soudu a zveřejnění v Obchodním věstníku.

Konkursní věřitelé mají právo účasti na schůzi věřitelů a hlasovat na ní, a to bez ohledu na výši a právní důvod své pohledávky. Co se týče hlasování, věřitelé, jejichž pohledávka již byla zjištěna, mají hlasovací právo bez dalšího, ostatní věřitelé pouze v případě, rozhodne-li tak soud (např. v případě zatím nezjištěné, sporné nebo podmíněné pohledávky). Toto rozhodnutí soudu má povahu usnesení, které je vydáno v rámci dohlédací činnosti soudu, proto proti němu není odvolání přípustné.[78]

Osoby, které však nemají postavení konkursního věřitele, nemohou hlasovat, bude se jednat o věřitele, kteří svou pohledávku dosud nepřihlásili, ve stanovené lhůtě neopravili nebo nedoplnili a dále ti, kteří uplatňují nárok na vyloučení věci, práva nebo jiné majetkové hodnoty z konkursní podstaty. Těmto osobám nemůže být přiznáno hlasovací právo ani rozhodnutím soudu.

Hlasy se počítají podle výše pohledávek, nikoli podle počtu hlasujících. K přijetí usnesení bude postačovat prostá většina na chůzi přítomných nebo řádně zastoupených věřitelů. Z toho, že hlasovat na schůzi věřitelů je právem a nikoli povinností, vyplývá, že účast na schůzi není povinná, je zcela dobrovolná, zákon nepožaduje ani povinný minimální počet konkursních věřitelů nutný k platnosti usnesení. Dokonce by mohla nastat situace, že se nedostaví žádný věřitel, a pro tento případ by soud rozhodoval podle vlastního uvážení bez zjištěného stanoviska tohoto věřitelského orgánu.

Pro případ, že počet konkursních věřitelů přesáhne 50, je obligatorní povinností na schůzi věřitelů zvolit si věřitelský výbor a stanovit zároveň i počet jeho členů. Dokud není ustanoven věřitelský výbor, vykonává jeho působnost schůze věřitelů. To může nastat v situaci, pokud na první schůzi nedošlo ke zvolení věřitelského výboru, byl-li věřitelský výbor a jeho náhradníci odvoláni nebo se vzdali funkce a doposud nebyl zvolen nový.[79]

---

[78] Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24.1. 2002, sp. zn. 1 Ko 354/2001

[79] § 11a ZKV v těchto případech umožňoval ustanovení opatrovníka soudem. Tento institut byl však novelou z roku 2000 zrušen (zák. č. 105/2000 Sb.) a místo něho funguje pouze schůze věřitelů.

7.2. *Věřitelský výbor*

Jak jsem se již zmínila v předchozí kapitole, jestliže celkový počet konkursních věřitelů je větší než 50, stává se věřitelský výbor obligatorním orgánem, protože v tak vysokém počtu věřitelů by byl výkon jejich schůzí značně nepraktický a zdlouhavý.[80]

Věřitelský výbor se ustavuje volbou jeho členů a náhradníků na schůzi věřitelů, k platnosti jejich rozhodnutí je nutné ještě potvrzení soudem.[81] Způsob volby se řídí ustanovením § 10 odst. 2 ZKV, tzn. že k přijetí bude nutná prostá většina všech přítomných konkursních věřitelů.

Věřitelský výbor se skládá z členů a jejich náhradníků, přičemž počet náhradníků je vždy stejný jako počet členů. Jejich počet určí schůze věřitelů, zákon stanovuje rozmezí od tří do devíti členů. Vzhledem k tomu, že věřitelský výbor rozhoduje hlasováním, bylo by vhodné, kdyby jejich počet byl vždy lichý. Těmito členy a náhradníky mohou být pouze konkursní věřitelé (tj. fyzické, ale i právnické osoby), není možné je volit z třetích osob, vyloučeny jsou také i osoby uvedené v § 67b ZKV (jedná se o vedoucí pracovníky dlužníka a osoby jim blízké podle § 116 Obč.zák.).

Náhradníci se také účastní schůzí věřitelského výboru, avšak nezastupují-li člena, nemají hlasovací právo. Výkon jejich funkce spočívá v zastupování nepřítomného člena věřitelského výboru a nastupují na jeho místo. Zastupování jiným způsobem (např. jiným členem nebo zmocněncem na základě plné moci), jako je tomu u schůze věřitelů, není přípustné. Každý náhradník je proto volen za určitého člena výboru, nikoli obecně.

Vůle věřitelského výboru se tvoří hlasováním, avšak od hlasování na chůzi věřitelů se liší tím, že každý člen výboru má jeden hlas, zatímco na schůzi věřitelů se hlasuje podle výše přihlášené pohledávky. K přijetí rozhodnutí je třeba nadpoloviční většiny hlasů všech členů (nikoli jen přítomných, jako je tomu u schůze věřitelů).

Činnost věřitelského výboru řídí jím zvolený předseda nebo místopředseda, tím se opět výbor odlišuje od schůze konkursních věřitelů, protože tu řídí soud. Předseda je oprávněn svolávat schůze, kromě toho se může věřitelský výbor sejít z vlastní iniciativy, může jej svolat i soud nebo správce.

Jelikož věřitelský výbor není právnickou osobou, nemá právní subjektivitu a tudíž ani způsobilost k právům a povinnostem. Jedná se pouze o zvláštní procesní subjekt,

[80] Do 16.4. 1993 (z. č. 122/1993 Sb.) byl věřitelský výbor jen fakultativním orgánem. Další novela (z. č. 122/1998 Sb.) zvýšila počet věřitelů, při kterém je nutno ustavení tohoto orgánu z 15 na dnešních 50.

[81] Proti tomuto rozhodnutí není přípustné odvolání, jelikož jej soud vydává v rámci své dohlédací činnosti

ZKV mu přiznává určitou procesní způsobilost pouze v taxativně vymezených úkonech. Jeho působnost je založena přímo zákonem, není odvozená od schůze věřitelů. Je stanovena obecně především v § 11 odst. 5 ZKV, kde se jedná o různou činnost, např. dohlíží na výkon funkce správce, podává návrhy týkající se průběhu řízení, a nad to mu určité úkoly může ukládat i soud. Avšak ustanovení o další činnosti věřitelského výboru je možné nalézt i na jiných místech zákona (jedná se zejména o udělování souhlasu s různými úkony). Výbor je povinen chránit společný zájem věřitelů, při výkonu své funkce postupuje s odbornou péčí a odpovídá za škodu vzniklou porušením povinnosti.[82] Nadto jsou členové odpovědni za řádný výkon své činnosti i z hlediska trestního postihu.[83]

Členové výboru a jejich náhradníci mají nárok na náhradu nutných výdajů v prokázané výši a na odměnu za výkon funkce. Přiměřenou výši určí soud dle rozsahu prací, které výbor vykonal, přihlédne i k výtěžku, jehož bylo při zpeněžení podstaty dosaženo. Tyto nároky jsou pohledávkami za podstatou podle § 31 odst. 2 ZKV, proto je možné je realizovat kdykoliv v průběhu konkursu.

V případě, že počet konkursních věřitelů je menší jak 50, zvolí se místo věřitelského výboru zástupce, který má také samostatné postavení. Tímto však není vyloučena volba věřitelského výboru, která je v tomto případě fakultativní, nebo přímý výkon schůzí věřitelů. Zástupce věřitelů je nutné odlišovat od zmocněnce na základě plné moci. Jakmile je ustaven, má stejná práva a povinnosti jako věřitelský výbor, proto platí ustanovení o věřitelském výboru obdobně. Pokud však zástupce nebude moci vykonávat svou funkci, jeho další zastupování není možné. Zákon tuto situaci neřeší, místo něho by mohla jednat schůze věřitelů, popř. jednalo-li by se o trvalejší překážku ve výkonu funkce, uplatnila by se zřejmě nová volba podle § 11 odst. 4 ZKV.

Jelikož se počet konkursních věřitelů v průběhu řízení může měnit, může dojít k situaci, že jejich počet dodatečně přesáhne 50. V tomto případě svolá soud schůzi konkursních věřitelů, která zvolí věřitelský výbor. Dosavadní zástupce věřitelů by měl být v takovém případě odvolán z funkce.

[82] Jedná se o obecnou občanskoprávní povinnost za škodu podle § 420 Obč. zák., která je založena na presumpci zavinění, s možností vyvinění se.
[83] Např. trestný čin pletichy při řízení konkursním a vyrovnacím podle § 256b trestního zákona

7.3. *Věřitelské orgány podle nového IZ*

Úprava věřitelských orgánů doznala v novém IZ mnoha změn. Schůze věřitelů je upravena jako základní věřitelský orgán, dosavadní ustanovení ze ZKV se zpřesňují a rozvádějí, což lze určitě přivítat vzhledem k mnoha praktickým potížím a nejednotnému přístupu soudů. Obecně platí princip, že věřitelé se mají právo k důležitým otázkám vyslovit a pokud tak neučiní, v dalším postupu se k tomuto nepřihlíží.

Nově se zavádí povinnost soudu svolat schůzi věřitelů, pokud o její svolání požádá správce, věřitelský výbor nebo alespoň dva věřitelé, jejichž pohledávky podle výše činí nejméně jednu desetinu přihlášených pohledávek. Obligatorně je stanoven předmět jednání první schůze věřitelů. Také je nově svěřeno schůzi věřitelů rozhodnutí o hlasovacím právu věřitelů s popřenými pohledávkami po dobu po přezkumném jednání. To znamená, že zjištění věřitelé se mohou usnést na tom, že věřitelé popřených pohledávek mohou v rozsahu popření hlasovat. Vydá-li schůze věřitelů takové usnesení, soud již dále o hlasovacím právu nerozhoduje. Jestliže však schůze věřitelů takovéto usnesení nevydá, rozhodne o hlasovacím právu insolvenční soud.

Další zásadní změnou, kterou přináší nový IZ, je možnost insolvenčního soudu zrušit usnesení schůze, pokud odporuje společnému zájmu věřitelů, avšak pouze na návrh insolvenčního správce nebo věřitele, který hlasoval proti přijetí usnesení schůze věřitelů. Na druhé straně je ostatním věřitelům dána možnost toto rozhodnutí napadnout opravným prostředkem. Takto pojatá úprava si klade za cíl chránit věřitele před prosazováním partikulárních zájmů jen některých věřitelů.

Ustanovení týkající se věřitelského výboru jsou také charakterizována rozvedením a zpřesněním dosavadní právní úpravy. Povinnost ustanovit věřitelský výbor se jako doposud váže k počtu více jak 50 přihlášených věřitelů. Maximální počet je však nově omezen na 7 (místo 9), což by mělo přispět k větší operativnosti tohoto orgánu. Nově se zavádí možnost soudu ustanovit prozatímní věřitelský výbor do doby, než dojde k jeho volbě schůzí věřitelů. Toto ustanovení by mělo nahradit současné nepraktické ustanovení o působnosti schůze věřitelů v tomto období a pokrývá také případy, kdy se schůze věřitelů fakticky ani sejít nemůže. V případě, že není volba věřitelského výboru povinná, může být (obdobně jako je tomu doposud) zvolen zástupce věřitelů.

8. Zahraniční úprava úpadkového práva – německý zákon o insolvenčním řádu a jeho srovnání s naší právní úpravou

Dosavadní zkušenosti s aplikací českého zákona o konkursu a vyrovnání vyvolávají diskuse o potřebě novely zákona a o nezbytnosti základní, systematické a trvalé úpravy. Při tvorbě novely jsou používány předlohy jiných států, které v tomto oboru mají delší historickou zkušenost, i když mnohé zákonné úpravy v evropských státech doznaly právě v posledním desetiletí mnohé a často základní změny. Pro srovnání jsem si zvolila německou právní úpravu, jelikož sloužila částečně i jako předloha a inspirace při vytváření nového českého zákona o insolvenci. Mnoho institutů je v ní podobných, ne-li dokonce přímo shodných. Také i německá právní úprava v oblasti insolvence dostála velkých změn v podobě nového zákona, který nabyl účinnosti roku 1999.

Německý zákon o insolvenčním řádu (InsO)[84] pochází z roku 1994 a nahradil tzv. „Konkursordnung“ z roku 1877 a „Gesamtvollstreckungsverfahren“, který měl více jak stoletou tradici a po sjednocení platil pro bývalé země NDR. Spolu s tímto zákonem byl přijat také i uvozovací zákon k insolvenčnímu řádu a oba zákony vstoupily v platnost k 1.1. 1999.

Stará podoba zákona vedla v praxi většinou k likvidaci podniku, na který byl prohlášen konkurs, i když sám zákon takovýto postup přímo nepreferoval. Nová právní úprava zákona o úpadku však výslovně stimuluje k tomu, že je třeba přezkoumat možnosti dalšího provozu a reorganizace podniku úpadce předtím, než se rozhodne o jeho likvidaci. K tomu byla vytvořena řada mechanismů a právních struktur, které tento pokus o restrukturalizaci podporují. Pomocí ustanovení zákona se formuje v případě prohlášení konkursu autonomní společenství věřitelů vázaných společnými zájmy, omezeními a riziky, které společně s úpadcem a konkursním správcem pod dozorem soudu hledá nejlepší možnosti zvládnutí krizového vývoje podniku. Ve srovnání s minulým stavem bylo posíleno postavení a pravomoci věřitelského výboru a podstatně rozšířeny informační povinnosti konkursního správce vůči soudu a věřitelskému výboru.

Insolvenční řád se skládá z dvanácti částí a má 357 článků. Část první je věnována obecným ustanovením, zabývá se cíli insolvenčního řízení, vymezením insolvenčního soudu, místní příslušností, použitelností občanského soudního řádu (ten je pro

[84] www.recht-in.de/gesetze/master

insolvenční řízení použitelný podobně jako je tomu i u nás, tj. pokud InsO nestanoví jinak), dále náklady řízení, zásadami, stížnostmi, doručováním, výslechem svědků a veřejným oznamováním řízení.

Část druhá se týká zahájení řízení a zahrnuje také otázky ustavení insolvenčního správce orgány věřitelů. Třetí část řeší účinky zahájení insolvenčního řízení, čtvrtá se týká správy a zpeněžené podstaty. Páté části je věnováno uspokojení věřitelů. Odlišné pojetí, které se liší o běžného konkursu již přináší část šestá, nazvaná „Insolvenční plán“, část sedmá „Vlastní správa“, část osmá „Osvobození od zbytkového dluhu“ a část devátá věnovaná spotřebitelskému insolvenčnímu řízení a ostatním malým řízením. Část desátá se zabývá zvláštními druhy insolvenčního řízení, kde se zabývá otázkami pozůstalosti a bezpodílového spoluvlastnictví (SJM). Jedenáctá část vymezuje vstup zákona v platnost. Poslední část InsO řeší problematiku mezinárodního insolvenčního práva a zahraničního insolvenčního řízení. Původní čl. 102, který se týkal provádění nařízení Rady (ES) č. 1345/2000 o insolvenčním řízení, byl novelou z 14.3.2003 odstraněn a jeho obsah nově zakotven v jednotlivých článcích uvozovacího zákona.

Právní úprava v umožňuje dva základní postupy postupu řešení krize úpadce: je jím buď standardní postup, obvykle končící likvidací nebo reorganizace.

V současné době je nejpoužívanějším procesem povinná likvidace. Při povinné likvidaci je kontrola nad podnikem přenesena z vedoucích pracovníků na správce konkursní podstaty, který je obvykle jmenován soudem, podobně jako je tomu u nás. Na jeho činnost dohlíží výbor věřitelů. Přestože je jeho úkolem prodat majetek podniku za hotovost, v prodeji aktiv se nijak nespěchá. Vůči nezajištěným věřitelům existuje neomezená doba správcovství, ve které může správce i zvýšit nová financování. Tudíž může udržovat podnik při životě, pokud se domnívá, že stávající podmínky nejsou pro prodej určitého druhu majetku momentálně výhodné.

Skutečnost, že správce má velké pravomoci při rozhodování o době prodeje nesolventního podniku, svědčí i průměrná doba povinné likvidace. Ta podle studie zpracované pro Německé federální ministerstvo spravedlnosti činí zhruba 27,5 měsíců.

Motivací zásadní modifikace zákona o úpadku InsO byla především snaha dát novou šanci tam, kde existuje potenciál na přežití. Zákonodárce byl přitom veden představou, že hodnota hospodářských statků v případě udržení existence podniku je jak pro účastníky řízení, tak i z hlediska národohospodářského (včetně udržení pracovních míst) dlouhodobě vyšší, než v případě likvidace podniku a rozdělení zbývajících statků na jednotlivé věřitele úpadce. Stávající německý zákon o úpadku používá v mnohém

postupy, které jsou obdobné ustanovení současného českého zákona o konkursu a vyrovnání, zejména v přístupu k likvidaci úpadce. Jeho novela přinesla však i zásadní změny, kterými se odlišuje od současného českého konkursního řízení. Podstatné a zajímavé odchylky, které se týkají subjektů společně s vysvětlením jejich procedurálního kontextu se nyní pokusím přiblížit.

Formálním předpokladem pro prohlášení konkursu v případě neschopnosti plnit splatné závazky není kritérium, že úpadce má více věřitelů. Dle §18 InsO stačí, když dlužník není schopen plnit své splatné závazky. Výklad tohoto kriteria vyžaduje upřesnění judikaturou, aby ho nebylo zneužíváno. Zároveň existují sankce případného zneužití tohoto postupu.

Po podání návrhu na prohlášení konkursu má soud nejen možnost ustavit předběžného správce, který zkoumá stav majetku dlužníka a možnosti dalšího fungování podniku, ale může i za účelem ochrany majetku dlužníka uvalit předběžná opatření.[85] Může zakázat dlužníkovi disponovat se svým majetkem, případně jen se souhlasem předběžného správce, zastavit účinnost exekučních příkazů vůči majetku dlužníka nebo také obstavit veškerou poštu dlužníka včetně emailů, které jsou předem doručeny předběžnému správci k zjištění, zda neobsahují informace týkající se podniku dlužníka. Dlužník je již v této fázi zavázaný k plné spolupráci. Soud může nařídit jeho nucené předvedení, dokonce i ochranné uvěznění.

Oprávnění nakládat s majetkem a vést případné spory v této souvislosti přechází z dlužníka na správce. Neúčinné jsou podle zákona[86] jakákoliv právně vynucená omezení vzniklá na majetku úpadce k zajištění pohledávek věřitelů v posledním měsíci před nebo po podání návrhu na prohlášení konkursu.

Své pohledávky přihlašují věřitelé písemně s udáním důvodu a výše pohledávky přímo u správce,[87] který na jejich základě sestaví přehled. Tento přehled je k nahlédnutí u soudu.

První přezkumné jednání je rozhodující pro další postup konkursního řízení. Správce podává v tomto jednání zprávu o hospodářském stavu úpadce a příčinách, které k tomuto stavu vedly. Musí dále uvést, jaké vyhlídky má podnik na přežití jako celek nebo jen ve svých částech, jaké jsou možnosti reorganizace podniku a jaké z toho

[85] § 21InsO
[86] § 88 InsO (tzv. Rück-schlagsperre)
[87] § 28, § 174 InsO

vyplývají důsledky pro uspokojení věřitelů. K této zprávě se vyjádří úpadce, zástupci věřitelů a zaměstnanců.

Schůze věřitelů při tomto jednání pak rozhodne, zda má být provoz podniku zastaven nebo dočasně veden dále. Zároveň mohou věřitelé pověřit správce vypracováním plánu reorganizace podniku. Schůze věřitelů může svá rozhodnutí později ovšem vždy korigovat. Rozhodování o dalším postupu tedy vždy zůstává v rukou věřitelů, o jejichž práva jde.

Při prvním přezkumném jednání mají věřitelé možnost rozhodnout, zda akceptují soudem jmenovaného správce nebo si zvolí jiného. Při tomto prvním jednání schůze věřitelů rozhodne, zda bude ustaven a zvolen věřitelský výbor, který působí jako exekutivní orgán schůze věřitelů. Ve věřitelském výboru by měli být zastoupeni: oddělení věřitelé, věřitelé s nejvyššími pohledávkami, drobní věřitelé a zástupci zaměstnanců. Na rozdíl od české právní úpravy, do věřitelského výboru mohou být povolány i osoby, které nejsou věřiteli.

Oddělení věřitelé mají právo na uspokojení ze zpeněžení věci. Správce obdrží z výtěžku ve prospěch podstaty poplatek za zjištění předmětu ve výši 5 %, za zpeněžení předmětu ve výši 4 % a obvykle je nutné odvést také DPH ve výši 16 %. Takže oddělený věřitel obdrží zpravidla 75 % z výtěžku zpeněžení.

Reorganizace je pilířem novely německého konkursního zákona. Postup reorganizace, vyžadovaná dokumentace a rozhodovací a schvalovací principy jsou popsány v §§ 217 až 269 InsO. Vzhledem k tomu, že se jedná o složitý administrativní postup, budu na tomto místě popisovat jen základní principy, o které se toto řízení opírá.

Postup reorganizace umožňuje prevenci a včasný zásah, takže případná krize může být řešena ještě předtím, než je nutné použít mechanismy úpadkového řízení.

Od plánu reorganizace při uspokojení věřitelů a realizaci podstaty je možno se odchýlit od ostatních ustanovení zákona InsO. Tím je dán prostor věřitelům v rámci jejich vlastní správní autonomie ve spolupráci s úpadcem a správcem k jiné formě vyrovnání než striktní formou likvidace a zpeněžení podstaty. Postup reorganizace podle InsO umožňuje v principu všechny formy realizace majetku úpadce ve prospěch věřitelů, tj. likvidace, prodej majetku podniku nebo jeho části jinému podnikatelskému subjektu a vlastní reorganizace dlužníka a případně i jejich kombinace. V praxi se prosadilo především zaměření na vlastní reorganizaci dlužníka. Ostatní formy jsou totiž možné i v rámci standardního likvidačního postupu.

Pokud dojde k rozhodnutí, že podnik projde reformou, správce již tak rozsáhlé pravomoci nemá. V reformě se reorganizuje nebo prodává část podniku nebo i podnik celý. Tříměsíční doba po podání návrhu na zahájení řízení se poskytuje správci a všem účastníkům za účelem projednání účinných řešení. Správce na valné hromadě věřitele informuje o hospodářských podmínkách bankrotující firmy, navrhuje plán reorganizace, který připravuje ve spolupráci s výborem věřitelů. Tento plán může být navrhnut jako udržení fungujícího podniku jako celku nebo jen jeho části, a nebo může nakonec připustit celkovou likvidaci. V případě, že je plán při hlasování odmítnut, valná hromada navrhne, aby správce vypracoval nový plán nebo může odsouhlasit alternativní plán navrhovaný dlužníkem. Věřitelé žádné iniciativní právo předlohy plánu reorganizace nemají, ale mohou pověřit správce, aby plán reorganizace do stanoveného termínu vypracoval a zároveň mohou určit, jakým směrem má být plán zaměřen.

V čem se liší německá úprava od nově přijatého českého zákona o insolvenci je zejména schvalování plánu a s tím spojený hlasovací mechanismus. Ten předpokládá vytvořeni skupin věřitelů odpovídajících jejich právnímu postavení v konkursním řízení. Takto rozřazené skupiny vykazuji tudíž určitou vnitřní homogenitu zájmů. A protože každá skupina věřitelů rozhoduje jako celek, má být tímto rozdělením do právně a zájmově homogenních skupin zajištěna vyváženost a spravedlnost rozhodování celého seskupení věřitelů. Podle § 222 odst. 1 InsO musejí být v předloze plánu reorganizace vytvořeny nejméně tyto skupiny: oddělení věřitelé, pokud plánem reorganizace bude zasaženo do jejich práv, ostatní běžní věřitelé, tj. věřitele II. Třídy, a případně tzv. věřitelé nejnižší třídy, jejichž nároky v praxi podle § 225 odst. 1 InsO zpravidla ale odpadají. Navíc vedle těchto skupin musí být vytvořeny podle § 222 odst. 3 InsO další dvě skupiny, a to zaměstnanců, pokud mají pohledávky, které nejsou pohledávkami za podstatou drobných věřitelů (tj. věřitelé jejichž pohledávka nepřesahuje určitou pevně stanovenou částku).

Zajištění i nezajištění věřitelé hlasují odděleně, nezbytnou podmínkou je konečné potvrzení soudem. Takové potvrzení soudem není uděleno, pokud by plán dostal věřitele do horší situace. To je zárukou, že jedna velká skupina věřitelů nemůže znevýhodnit ostatní.

Z výše uvedeného vyplývá, že aplikace postupu reorganizace je náročná. Vyžaduje také kvalifikace a schopnosti, které dosud nebyly v této míře běžné. Naprostá většina správců v SRN jsou právníci, kteří postrádají v mnohých případech ekonomické vzdělání a zkušenosti s vedením podniku. Kromě toho je správce při této formě postupu

pod bezprostřednější kontrolou ostatních účastníků řízení. Celý postup je i časově náročnější, vyžaduje intensivní vyjednávání s účastníky i schopnost určitého taktizování. Vzhledem k možnostem podávání námitek v jednotlivých fázích postupu, jsou v konkurenčním vztahu rozdílných zájmů mezi úpadcem, správcem a jednotlivými věřiteli uplatňovány znalecké posudky, což vede k prodlužovaní a k zvyšování nákladnosti řízení. Z toho všeho vyplývá i nechuť stávajících německých správců uplatňovat tento postup.

Forma reorganizace se může v praxi vzhledem k její časové a procesní náročnosti uplatnit především v těch případech, kdy je návrh na konkurs podán včas a objem konkursní podstaty je tak rozsáhlý, aby unesl náklady nákladného řízení a zároveň umožnil nezbytné majetkové dispozice. Přesto však 70 až 80 % prohlášených konkursů končí likvidací. Zbývajících 20 až 30 % úpadců dostane šanci přežít, ať již projdou jakoukoli formou restrukturalizace. Z nich však je pouze asi polovina dlouhodobě skutečně úspěšných. Použití ustanovení o reorganizaci je, jak již bylo zmíněno, v německé praxi dosud výjimkou.

Tzv. vlastní správa,[88] tj. řízení podniku úpadcem pod dozorem správce, se zatím téměř vůbec v praxi neuplatňuje. To samé platí i pro možnost podat návrh na prohlášení konkursu z důvodu hrozící platební neschopnosti. Při posuzování tohoto stavu je nutné vzít do úvahy, že ani po 4 letech existence novely zákona o insolvenci nejsou v německé podnikatelské veřejnosti běžně známy možnosti, které pro revitalizaci podniku tato novela poskytuje. S konkursem je nadále spojováno selhání a ne myšlenka na nový začátek.

Pokud vycházíme z německých zkušeností, je třeba se střízlivě dívat na možnosti, které může přinést nový český zákon o úpadku. Nepochybně je třeba posílit úlohu věřitelů jako společenství zainteresovaných účastníků, kteří nesou společně povinnosti a rizika ze vzniklé situace a jsou nuceni hledat jako celek řešení této situace pod operativním řízením správce a za dohledu soudu, který bdí nad dodržením zákonného postupu. Vedle toho je nutné doplnit trestní zákoník a posílit exekutivu tak, aby se vytvořilo zákonné prostředí, které vyvolává tlak na společnosti a jednotlivce, aby respektovali zájmy věřitelů a jednali s vědomím rizik, které podstupují.

[88] § 270-285 InsO

9. Závěr

Závěrem lze dodat, že insolvenční zákon je zcela novou právní úpravou a uvádí do právního řádu ČR instituty, které jsou standardem insolvenčního práva v mnoha západních demokraciích již po řadu let. Odpověď na otázku, jaké skutečné dopady na ekonomické prostředí v ČR tento návrh bude mít, však přinese až aplikační praxe v následujících letech.

Nový insolvenční zákon sice přináší řadu výrazných a pozitivních změn, avšak podle mého názoru trpí podobnými nedostatky jako většina českých zákonů. Oproti dosavadnímu zákonu o konkursu a vyrovnání je velmi rozsáhlým a nesystematickým právním předpisem. Orientace v něm je poměrně složitá, a to nejen pro laickou veřejnost. Avšak na druhé straně jej považuji za významný krok vpřed, který učiní úpadkové řízení pružnějším. Přetrhává pevnou vazbu mezi soudcem a správcem konkursní podstaty a dává více pravomocí věřitelům, kteří jsou v podstatě vlastníci krachujících společností. Navíc žádný procesní předpis nezajistí rychlost a hospodárnost řízení sám od sebe, ale může pouze poskytnout nástroje k účinné a rychlé ochraně práv a je pouze na subjektech, zda-li toho využijí.

Nová právní úprava zásadně mění přístup k úpadku podnikatelských, ale i nepodnikatelských subjektů a měla by především více motivovat dlužníky k překonání jejich úpadku. Jde o velmi důležitou normu, která se může významným způsobem dotknout i české ekonomiky, a to např. ve vazbě na zahraniční investice. Ukáže-li se tato právní norma jako „předvídatelná“, tj. úpravou, na jejímž základě budou moci ekonomické subjekty plánovat rizika svých tržních operací z hlediska předpokládaných konkursních poměrů, stane se takové ekonomické a podnikatelské prostředí pro zahraniční subjekty velmi zajímavé.

Ve všech kapitolách diplomové práce jsem se maximálně snažila o detailní rozbor problematiky, a to také včetně zachycení možných nedostatků jak u stávající, tak i u nové právní úpravy. Neomezovala jsem se pouze na pozitivní výklad současné i budoucí právní úpravy, v každé kapitole navíc navrhuji i několik možných odlišných námětů. Posouzení těchto návrhů již ponechám na každém čtenáři.

Věřím, že každý má zájem na tom, aby se konkurz a vyrovnání staly jedním z ozdravných nástrojů k léčbě naší ekonomiky. Stejně tak si myslím, že článků a knih věnovaných této problematice není nikdy dost, a proto se již nyní těším na další práce věnované této problematice.

10. Summary

For my diploma work I have chosen the topic: „Subjects of insolvency procedure“, because I believe that this theme is highly topical, because in the middle of this year a new law on insolvency procedures should come into force. This will fully replace the currently valid law.

The original aim of this diploma work was to describe and evaluate all subjects of insolvency procedure and to do this both according to the current law and according to the new law whose validity, as described above, will begin. In the end, however, I deleted from the text the treatment of insolvency administrators and other procedural subjects, such as liquidators or interpreters.

This work logically falls into individual chapters. In the introduction I deal with the character of the bankruptcy law and the reason which led me to choose this topic. In the following parts I deal with concrete problems. Each chapter contains in outline the main terms for better orientation. The conclusion is dedicated to an evaluation of deficiences and suggests possible solutions.

The second chapter is concerned with a description of the current legal situation and the basic principles of ammendments to insolvency law. Here are expressed principles such as that of equal conditions of legal validity for all creditors. This is connected to chapter three with an explanation of the new insolvency law, which aims to change and modernize insolvency law in the Czech Republic and this mainly because apart from insolvency, it introduces new ways of solving bankruptcy, such as reorganization or cancelling debt. Moreover, in many ways, it strengthens the influence of creditors on the overall procedure. The fourth chapter concerns a comparison of both legal regulations and records the main differences between them. The next discusses the position of the first subject, which is the court. I define separately the authority which are the matters the courts have a right to decide and relate to the insolvency courts; i.e. limiting activities among individual courts. A separate sub-chapter is about the so-called supervision of the court, which leads to decisions in concrete cases. The end of the chapter describes the situation of courts in the new law and how it compares with the current law.

The next deals with participants in the procedure. They have a certain position and a decision should be made about their rights and duties. An insolvency procedure is

also bound by the principle of equality of participants, the same as for other kinds of civil action.

It is related to the chapter dealing with the first participant and that is the bankrupt, whose property is in question. Some subjects, however, are excluded. These are for example, autonomous territorial units, interested public administration corporations, or legal persons established by act or state. The next sub-chapter deals with the rights and duties of the bankrupt. Among his main duties belong filing for bankruptcy. After announcing this for his property, his rights and duties change. The last sub-chapter, dealing with the bankrupt, is about the position of the bankrupt in the new legal act.

Furthermore I deal with the position of creditors, who make up a second group of participants in the process, who put into practice their claims by making them. A disparate group is formed by creditors excluded from the process. Their claims have a certain accessory character and are not taken account of during the process, and will not be part of the schedule of property. Their exclusion flows directly from the act. Their claims do not decline, but it is possible to claim them after finishing the process within an independant procedure. This is, for example, about interest, claims of the creditors from contracts of donation or participant's costs arising during the process and others. Another group is made up of creditors with the right to exclude things from the bankrupt's estate. It is a matter of the rights of the third party to surrender things or rights which they claim are their own property. This creditor claims in court the so-called exemption action against the administrator, that the thing was pulled into the bankrupt's estate improperly. A special group is so-called separated creditors. They make up one of the exceptions to the principle „par conditio creditorum.“ Compared with other creditors, they have a more advantageous position, because it comes from their separate satisfaction with so-called special estate and they always have priority over other creditors. It is only possible to satisfy in this way those creditors whose claim was ensured by hypothecary law, holding law, transfer of rights or transfer of claim. Another group is creditors of estate, who are found among so-called non-bankrupt claims, which originated after bankruptcy is declared. These are for example cash expenses and payment to an administrator or a deposit for cash expences.

Creditors make up creditor organs because of the acceleration and economy of the process. They express the creditor's point of view and carry out other measures to which they are sworn by law. We consider a meeting of bankruptcy creditors as a basic

organ. It has general activities and it is established directly by law. It is made up of all bankruptcy creditors. The court directs their meeting. Another creditor organ is the creditor's committee, only if the total number of creditors exceeds fifty. It is set up by an election by its members and substitutes at a creditor's meeting. If the number of creditors does not exceed the stated amount, its function is taken over by an executive representative of the creditors, who has the same power. The last sub-chapter, which is about creditors, describes the creditor's position and their organs in the new act.

As the last chapter of my diploma work I chose the topic of foreign amendments to bankruptcy law and I compare it with ours. I chose the German insolvency law, because it served as a model for our new act. Many institutes in it are similar and it also contains reorganisation, as one method of dealing with a bankrupt. In the conclusion I try to sketch out the conclusion I have reached in this work.

11. Použité prameny:

11.1. *Literatura:*

1. Dědič, J., Čech, P. *Obchodní právo po vstupu ČR do EU.* Praha: Bova POLYGON, 2005.
2. Eliáš, K. *Konkurs.* Právník, 1995, č. 2, s. 123.
3. Holešovský, M. *Konkurs a vyrovnání po novele.* Praha: Newsletter, 2000.
4. Hrstková, H., Tománek, R. *Některé základní otázky zákona o konkursu a vyrovnání.* Právo a podnikání, 1994, č. 10, s. 27.
5. Kohoutek, J. *K nové podobě úpadkového práva.* Justiční aktuality, 2005, č. 1, s. 9-10
6. Kotoučová, J. *Zákon o konkursu a vyrovnání a předpisy související. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2002.
7. Kotoučová, J., Raban, P. *Konkurs a vyrovnání.* Praha: Orac, 2001.
8. Kozel, R. *Problémy konkursního řízení a jejich řešení.* Praha: Linde Praha, 2003.
9. Krčmář, Z. *Zákon o konkursu a vyrovnání, poznámkové vydání s judikaturou.* Praha: IFEC, 2000.
10. Madar, Z. a kol. *Slovník českého práva, 3. rozšířené a podstatně přepracované vydání.* Praha: Linde Praha, 2002.
11. Marek, K., Schulz, J. *K zákonu o konkursu a vyrovnání.* Podniková organizace, 1993, č. 5, s. 15.
12. Pelikánová, L. *Konkurs.* Právní praxe v podnikání, 1993, č. 1, s. 1.
13. Pelikánová, L. *Povinnost podat návrh na prohlášení konkursu.* Právo a podnikání, 1994, č. 7, s. 2.
14. Penka, M. *Nový insolvenční zákon.* Mandantenbrief, 2005, č. 5, s. 2.
15. Pohl, T. *Zákon o konkursu a vyrovnání.* Praha: nakladatelství Prospektrum, 2000.
16. Richter, T. *Pět kroků ke zdárnému cíli.* Ekonom, 2004, č. 37, s. 24.
17. Schelleová, I. *Český civilní proces.* Praha: Linde, 1997.
18. Schelleová, I. *Dlužník jako účastník konkursního řízení.* Obchodní právo, 1995, č. 6, s. 2.
19. Schelleová, I. *Jak vyhlásit konkurs a vymáhat pohledávky, firma v konkursním řízení.* Praha: Computer Press, 2001.
20. Schelleová, I. *Insolvenční zákon.* Praha: Eurounion, s.r.o., 2006.

21. Schelleová, I. *Úpadce v konkursním řízení*. Právo, obchod, personalistika, 1997, č. 12-13, s. 18.
22. Schelleová, I. *Věřitel jako účastník konkursního řízení*. Ekonom, 1995, č. 43, s. 69.
23. Schelleová, I. *Vybrané problémy z teorie konkursního práva*. Brno: Masarykova univerzita, 1995.
24. Schelleová, I. a kol. *Konkurs a vyrovnání, 2. doplněné vydání*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004.
25. Schelleová, I., Větrovec, V., Berka, J., a kol. *Konkurz a vyrovnání*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003.
26. Smrčka, L. *Zákon za to nemůže?* Ekonom, 2004, č. 37, s. 23-24.
27. Sobotková, K. *Úpadkové řízení – zásada přednosti a vzájemné důvěry*. Jurisprudence, 2006, č. 5, s. 66.
28. Steiner, V. *K novému zákonu o konkursu a vyrovnání*. Arbitrážní praxe, 1991, č. 10, s. 257.
29. Štajgr, F. *Konkursní právo*. Praha: Orbis, 1947.
30. Tichý, L. *Základní orientace mezinárodního konkurzního práva.* Praha: Linde Praha, 1994, str. 28 - 58.
31. Winterová, A. a kol. *Civilní právo procesní.* 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, 2004.
32. Zelenka, J. Maršíková, J. *Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář. 2.podstatně přepracované a doplněné vydání*. Praha: Linde Praha, 2002.
33. Zoulík, F. *Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář*. Praha: Linde Praha, 1998.

11.2. *Právní předpisy:*

1. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
2. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

9. Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích
10. Vyhláška č. 476/1991 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů
11. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti ČR č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších přepisů
12. Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29.5. 2000, o úpadkovém řízení

11.3. *Judikatura:*

1. Nález Ústavního soudu ČR č. 403/2002 Sb.
2. Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 2.5. 2006, sp. zn. C-341/04
3. Rozsudek Krajského obchodního soudu Brně ze dne 14.9. 1994, č. j. 26 K 8/94
4. Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 4 To 751/2001
5. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.5.1998, sp. zn. 3 Tz 53/98
6. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 32 Cdo 906/98
7. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 31 Cdo 1908/98
8. Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 4 Ko 443/98
9. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23.1. 2002, č. j. Rc 82/2003
10. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 22.10. 1999, sp. zn. 1 Ko 83/99
11. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26.11.1999, sp. zn. 1 Ko 131/99
12. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 13.9.1999, sp. zn. 1 Ko 236/99
13. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23.11. 1999, sp. zn. 1 Ko 394/99
14. Stanovisko Nejvyššího soudu ČR Rc 52/1998 (Sb. s. r. z r. 1998)
15. Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 1998, Cpjn 19/98, uveřejněném pod č. 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek
16. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 20.12. 2000, sp. zn. 1 Ko 286/2000
17. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 3. 2001, sp. zn. 1 Ko 125/2001
18. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24.01.2002, sp. zn. 1 Ko 354/2001

11.4. *Ostatní literatura:*

1. Stanovisko Evropské centrální banky ze dne 18. října 2005 k návrhu zákona o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) CON/2005/36

11.5. *Webové stránky:*

1. www.burzaspravcu.cz
2. www.businessinfo.cz
3. www.europa.eu/civiljustice/
4. www.jurisprudence.cz
5. www.konkurzni-noviny.cz
6. www.kskri.cz
7. www.portal.justice.cz
8. www.pravniradce.cz
9. www.recht-in.de/gesetze/master
10. www.roedl.cz
11. www.sagit.cz